

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan • www.uzas.uz • 2009-yil, 15-may • № 20 (4003)

ПРЕЗИДЕНТ АСАРЛАРИ ЎРГАНИЛМОҚДА

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузурдаги Давлат ва жамият қурилиши академиясида "Ўзбекнаво" эстрада бirlашмаси раҳбар ходимларининг ҳуқуқий, иқтисодий билимини ошириш, маънавий-интеллектуал салоҳиятини янада юксалтиришга қаратилган ўқув-семинари ташкил этилди. Бirlашма тизимидаги ташкилотлар ва ҳудудий бўлинмалар раҳбарлари иштирок этаётган тадбирда давлатимиз раҳбарининг "Юксак маънавият — энгилмас куч", "Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишни йўллари ва чоралари" асарларини ўрганишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Академия ректори К.Назаров, "Ўзбекнаво" эстрада бirlашмаси бош директори А.Ҳайдаров Президентимиз Имом Каримов раҳнамолигида Ватанимиз мустақиллигининг маънавий асосларини мустаҳкамлаш, ёш авлоднинг баркамол шахслар этиб вояга етказиш, Ватанга муҳаббат, миллий анъана ва қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялаш масаласига алоҳида эътибор қаратилган таълимий таъкидланди.

Президентимизнинг "Юксак маънавият — энгилмас куч" асарига маънавият соҳасидаги долзарб муаммоларни чуқур таҳлил этилиб, бу борадаги вазифалар белгилаб берилган. Китобда инсоният учун ҳамма замонларда ҳам энг буюк бойлик бўлиб келган маънавиятнинг маъно-маъмуни, инсон ва жамият ҳаётидаги ўрни ва аҳамияти, бу мураккаб ва серқирра тушунчанинг

назарий ва амалий жиҳатлари ҳар тарафлама кенг қамровли ҳулосалар орқали асослаб берилган. Айни пайтда, мустақиллик йиллари юртимизда миллий маънавиятимизни тиклаш, уни замон талаблари асосида ривожлантириш борасида амалга оширилаётган улкан ишлар, бу йўналишда олдимизда турган мақсад ва вазифалар ҳусусида атофлича фикр юритилган. Шунингдек, асарда бугунги мураккаб глобаллашув даврида маънавият соҳасида вужудга келаётган долзарб муаммолар, халқимиз маънавиятини асраш ва юксалтириш, айниқса, ёш авлод қалби ва онгини турли зарарли ғоя ва мафқуралар таъсиридан ҳимоя қилиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган.

Шу жиҳатдан Ўртбошимизнинг мазкур асарини ўрганиш, унда илгари сурилган ғоя ва қарашларни аҳоли кенг қатламлари ўртасида тарғиб қилиш санъат соҳаси ходимларининг муҳим вазифаси эканлиги, айни чоғда, мазкур китоб соҳа ходимлари фаолиятида дастуриламал бўлиб хизмат қилаётгани таъкидланди.

Анжуманда "Юксак маънавият — энгилмас куч" асарининг аҳамияти, "Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишни йўллари ва чоралари" китобида қўйилган вазифалари билан биргаликда "Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили" Давлат дастурини ҳаёtgа татбиқ этишга оид маърузалар ҳам тинланди.

О.ТўРАҚУЛОВ,
ЎзА

"ИСТЕЪДОД"НИНГ ТҮРТ СОВРИНИ

Республика тасвирий ва амалий санъат лицей-интернатининг "Истеъдод" дуторчи қизлар ансамбли Симферополда ўтган "Синяя птица" Х халқаро танловда бир йўла тўртта асосий мукофотни қўлга киритиб, чиндан ҳам ёш истеъдод эгалари эканликларини намойиш этдилар.

Танловда Россия, Украина, Белоруссия, Молдова, Ўзбекистон, Бошқирдистон, Озарбойжон, Полашдан 200 дан ортиқ созандалар қатнашди. Фортпиано, торли чолғулар, пуфлама ва зарбли чолғулар, халқ чолғулари, вокал ва ансамбл ижрочилари учун алоҳида номинациялар ичида тўққиз киздан иборат "Истеъдод" ансамбли ўз йўналиши бўйича беллашди ва биринчи ўринни эгаллади.

Гран-при соврини учун ўз йўналишларида биринчи ўринни эгаллаган ансамбллар ўртасида ўтказилган танловда ҳам "Истеъдод" қизлари голиб бўлдилар ва уларга асосий мукофот — "Синяя птица" топширилди. Қизларимиз бекиёс ижролари ва самимий чиқишлари билан нафақат мутахассисларни, балки томошабинларни ҳам мафтун этдиларки, энг фахрий мукофотлардан бири — "Томошабинлар

эътирофи учун" соврини ҳам уларга топширилди. Танлов ҳаётига эса ансамблнинг бадий раҳбари, Халқ таълими аълочиси Насиба Солиқовани "Синяя птица" Х халқаро танловининг энг яхши ўқитувчиси" фахрий дипломи билан тақдирлади.

— Биринчи марта қатнашимизнинг ўзидаяқ бунчалик катта муваффақиятга эришамиз, деб ўйламагандик, — дейди Н.Солиқова.

Тўғри, бу — ансамблнинг биринчи ютуғи эмас. Улар 2005, 2007 йилларда "Шарқ тароналари" халқаро мусиқа фестивалида, 2006 йили "Янги авлод" республика фестивалида муваффақиятли қатнашдилар. Москвада ўтган "Москва дўстлари чорлайди" фестивалидаги иштироклар ҳам эътирофга лойиқ бўлди. Ансамбл қатнашчиларидан Ирода Мирсоатова ва Юлдаз Мирсаматова Париж ҳамда Португалияда ўтган фольклор фестивалида юртимиз номидан муносиб қатнашдилар. Россия ойнаи ҳаётидаги чиқишлари ҳам ансамбл қизлари номини машҳур қилди. "Истеъдод" қизларига янги зафарлар тилаймиз.

Зухра ҒАФУРОВА

ВИЖДОН АЗОБИ Ўхшаш гап оламушукдами?

Пойтахтимизнинг обод, обрў-эътиборли маҳаллаларидан бирида икки ҳамкасб узоқ йиллар ёнма-ён яшади, сирдош-суҳбатдош бўлишди, аммо қутилмаганда ораларидан оламушук ўтиб қолди...

Ешлик йилларингизни, тугилиб-ўсган маҳаллангиз ҳаёти билан боғлиқ хотираларни эслайсизми?

Маҳалла — жамиятнинг кичик, аммо муҳим бўғини. Шу ерда ҳаёт ҳақидаги илк тасавуриимиз шаклланди. Бу ерда ёлғиз яшаб бўлмайди. Маҳалладорлар бир-бирларига ҳамisha елкадош бўлишди. Қимнинг қимлиги, макъе-нуфузи муҳим эмас, маҳаллага аралашishi муҳим. Дунё мамлакатларида кам учрайдиган, бизда эса қадимдан мавжуд, не-не замонлар синовидан ўтган, кейинги йилларда ижтимоий аҳамияти бекиёс даражада ошиб кетган маҳалла ҳаётининг фақуллода ноёблиги ҳам шунда.

Маҳаллада яшар эканмиз, ён-атрофимизда рўй бераётган воқеа-ходисаларга муносабатимиз, қўни-қўшни, қариндош-уруғ билан алоқамиз, болалар тарбияси, қозонимизда нима қайнаётганигача маҳалла-

Муҳаррир минбари

дошларга сир бўлмади қолади. Шу боис, оилада бирор бир нохушлик рўй берса, "Ҳой, эшикни ёпишлар, маҳалла шитса нима деган одам бўламиз", дейимиз. Фарзандимизга: "Болам, ишқилиб маҳалла-қўй олдида юзимни ерга қаратмасан бўлди", дея насиҳат қиламиз. Мусибат қунлари қариндош-уруғдан аввал маҳалладорлар эшикдан кириб қолишди. Ёлғизлиги қолган кексалар, беморлар, ногиронларнинг иссиқ-совуғидан хабар олиш, ноқобиларни, кингир йўлга кириб кетганларни инсофга чақириш — буларнинг ҳаммаси қадимда ҳам, бугун ҳам маҳалла зиммасида.

Маҳалла фаоллари бундай ишларни беиннат, бирор-бир кишининг иззат-нафисига тегмай, ҳурматини сақлаган ҳолда бажаришди. "Маҳалламиздан бир нағма чиқмасин, қўшни маҳаллалар олдида уялиб қолмайлик", дея жонлари халак бўлади. Қимнинг қилини арабзаб кетиб қолса, ўғли ноҳўя хатти-харакатлар қила бошласа ёки бошқа бир нохушлигини дарагини билиб қолишса, ҳаловатларини йўқотишди.

Маҳалла шунчаки ётиб-туриладиган, эрталаб бир-бирини наҳор ошга қариндошдан жой эса, миллий, умуминсоний қадриятлар асраб-авайланидиган, турли миллат, турли эътиқод вакилларининг аҳил-иноқ бўлиб яшашларини таъминловчи тарбия маскани ҳамдир.

"Дом"да эшикни қулфлаб, йўлдада шовқин чиқса туйнукдан аста мўралаб қўйиб ҳам бемалол ашайбе-риш мумкин. Қўпқаватли уйнинг бир қаватидан анча йил истикомат қилиб, бир-бирини танимаслик айб бўлмади қолди. Аммо маҳаллада кўчага эшик тирқишидан қараб, кун бўйи ҳовлида ивирсиб юриб бўла бўлмади. Катта-кичики, кичикки-зири, эъришси, мундайроқимиз, бундан қатъи назар, маҳаллага қўшилишингиз, иссиқ-совуқ маъражада кўриниб туришингиз шарт.

Маҳаллада яшашнинг ҳам ўзига яраша талаб-қондалари бор. Сиз қўни-қўшинга бепарво, фақат ўзингизни ўйласангиз, "Менин болам тарбияли бўлса бўлди, бошқаси билан нима ишим бор", дея парвоси фалак қораверсангиз, бу бепарволикнинг бир кунини бир кун ёмон оқибатга олиб келиши мумкин. Негаки, сизнинг тарбияли, мўмин-қобил болангиз кўчада, тўй-маъража, бошқа бир жойда маҳаллангиз отасиз, боқувчиси қолган болаларига дуч келадди, улар билан муносабатга киришадди, демаски, ўз-ўзидан "кўча тарбияси"га ўтади.

Сир эмас, бугун ўз ҳолига ташлаб қўйилган, бирор-бир ишнинг эътибидан тўтмаган, маҳалла эътибидан четда қолган ўсимларни ўз таъсирига олишга қараб қилаётган кўчалар бор. Қаровисиз бола айни шундайларнинг тузоғига илинади.

Маҳалла аҳил-иноқ бўлса, қўзи тўқ, обрў-эътиборли кишилар бу ерда оқсоқоллик қилишса, тарбия, одоб-ахлоқ масалалари муаммога айланимайди. Тўй-маросимлар ортқича дабдабасиз, кимўзарга пойгасиз ўтади, "қимсан фалончидан, қўлим узун, қаерга узатсам етади", дея тонг отгунча етти кўнанинг ҳаловатини бузиб базм қурадиғанлар ўйлаб йи тутишди.

Маҳаллада яшашнинг яна бир муҳим жиҳати — болалар нафақат ота-оналарига, айни чоғда, қўни-қўшнilarга, ёши улуг, обрўли кишиларнинг панд-насиҳатларига ҳам қўлоқ тутишди.

Сўзимиз аввалида ишора қилинган оламушукка қайтилик. Тасаввур қилинг, сиздан бир маҳалладошнингизнинг ўзи, оиласи, бўйга етган ўғил-қизлари тўғрисида сўраб қолди. Нега сўрашаётганини билиб турибсиз. Сўраётгани оила имон-эътиқоди, фарзандлари соғлом ва яна тарбияли бўлса, бир фазилатига яна ўн фазилат қўшиб қандайсиз, аммо бунинг нақд тескарисиз бўлса-чи? Унда қандай йўл тутасиз?

"Мендан атиги бир кўча нарида яшайдиган биродарингиз ҳаммасин, сўраб келганларга сени, болаларингизни ёмонлаб турса, шу ҳам одамгарчилик бўлдики? Фарзанд бўлгандан кейин унча-мунча камчилиги ҳам бўлади-да, уйланса босилиб-қўлиб қолади-ку", — деб кўнада маҳалладорлардан бири. "Виждон азобидан кўрқам, — дейди иккинчиси. — Яна бир оиланинг гўлдай фарзанди бахтига зомин бўлишни истамдим. Бўлажак куёвнинг игнага ружу қўйганини, бошқалар билмасам ҳам, врач сифатида мен билман-ку. Утган йили озоқ "дам" олиб келганидан кейин ҳам бурнига сув кирмаганидан хабарим бор-ку! Шу "айбим" учун гирт туҳматига чиқиб ўтиришман. Етти улаб тушимга кирмаган "кирдикорларим" тўғрисидаги хатлар етиб бормаган жой қўлмади ҳисоб..."

Бор гап шу. Узундан-узун арзу ҳолларда — айни шу можабро тафсилотлари. Икки томон ҳам ўзини жабрланган деб ҳисоблайди. Можабро оёққа туриб, йўл-йўлкай семириб, маҳалладан ташқарига чиқди, янгида янги диҳирликлар пайдо бўлади. Икки томонга ҳам ҳақиқат керак, улар бунинг ўзларидан эмас... тахрирлардан қидирилади. Ҳақиқат деганлар иккита эмаски, икки томоннинг ҳам қўнигини олиб, биттадан бўлиб берсанг. Ҳақиқат ҳамisha битта бўлади. Анчиги ҳам, ширини ҳам. Бунинг тушунмасак қўнимиз чала ҳақиқатга қолади. Чала иморатни битириш мумкин, аммо чала ҳақиқатни...

Хўш, юқоридаги ҳолатда сиз қандай йўл тутган бўлардингиз? Айбни оламушукка тўнқанганимиз тўғрисидами?

Маданий ҳаёт

Ҳамза номидаги мусиқа коллежида композиторлар ижоди бағишланган кечалар, суҳбат-концертлар тез-тез ўтказилди. Яқинда бўлиб ўтган шундай тадбир замонавий эстрада ва жаз йўналишидаги қилаётган таниқли композитор Юрий Маркин(Россия) асарларига бағишланди. Ю.Маркин биринчи бўлиб соната асарларини жаз шаклида ижрога мослаштирган ижодкорлардан.

Концертда коллеж ўқувчиларидан Х.Зайнутдинов, В.Мироничева, консерватория талабаси Х.Абдуразоқова Бетховен сонаталарини моҳирона ижро этишди. Ҳар бир ижродан сўнг шу сонатанин Маркин томонидан жаз мусикасига айлантирилган кўриниши Болалар мусиқа мактаби ўқувчиси В.Гуреева ва коллеж талабаси Р.Маринин ижроларида янгради.

Бу концертлардан асосий мақсад ўқувчиларга классик ва замонавий мусиқа ўртасидаги ижро услуби фарқларини амалий жиҳатдан намойиш этишдир.

Дастурни тайёрлаганда Г.Андрянова, Л.Шевченко, Т.Назарова каби ўқитувчиларнинг ва пианиночи Л.Хорошеванинг хизматлари катта бўлди.

Ташкентнинг 2200 йиллигига совға сифатида тайёрланган бу концерт юртимизда истеъдодли ёшлар сафи кенгайтганини яна бир бор намойиш этди.

Нурхон ИСМОНОВА

Республика Байналмилал маданият марказида Ўзбекистон ва Корея санъаткорларининг концерти бўлиб ўтди.

Байналмилал маданият маркази раҳбари Н. Муҳаммадиев, мамлакатимизда фаолият юритаётган корей маданият марказлари ассоциацияси раҳбари В. Шин, Корея халқаро маданият-маърифий алоқалар жамияти раиси Янг Пён Су ва бошқалар концерт аввалида сўзга чиқиб, икки мамлакат ўртасидаги манфаатли ҳамкорлик алоқалари йилдан-йилга ривожланиб бораётгани, Ўзбекистон ва Корея Президентларининг уршушувои чоғида имзоланган янги келишувлар бу алоқаларни янада мустаҳкамлаш тўғрисида гапирдилар.

Концертда "Ўзбегим ёшлари" ансамбли ҳамда Корея Республикасининг миллий рақс ансамбли ўз маҳоратларини намойиш этдилар.

Тошкент вилояти "TURON" ахборот-кутубхона марказида Миробод туманидаги 213-ўрта мактаб жамоаси билан ҳамкорликда Хотира ва қадрлаш кўнига бағишлаб адабий-мусиқий кеча ўтказилди.

Тадбирда кутубхона шўъба мудири Мухтабар Раҳимова эл-ўрт озолиги учун жон фидо қилган мардларнинг жасорати ҳақида сўзлаб берди. Мактаб ўқувчилари Ватан, тинчлик ҳақида шеър ўқиб, қўшиқлар ижро этдилар. "Огоҳлик давр талаби" мавзусида сахна кўриниши намойиш этилди. Тадбирдан сўнг кутубхона ходимлари уруш ва меҳнат фахрийларининг уйларига бориб, байрам билан табриқладилар.

Бухоро шаҳридаги Ибн Сино маданият саройида "Зарб — 2009" вилоят кўрик-танлови бўлиб ўтди.

Миллий мусиқа меросимизни бойитишда катта ҳисса қўшган Хайдар Шодиев, Суннат Намнов, Шариф Ғафуров, Гадей Алиев, Музаффар Фаттоев, Амон Насриддинов каби санъатимиз фидойиларининг ижро усуллари ва Бухорога ҳос ижро намуналарини кенг тарғиб қилиш, усто-шогирдлик аъёнларининг давом эттириши, ёш истеъдодларни кашф этиш мақсадида ўтказилган танловда устоз санъаткорларимизнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида ҳикоя қилувчи видеофилм намойиш этилди.

Ўздан ортиқ доирачилар орасидан Бухоро шаҳридан Рустам Очилов олий ўринга муносиб толиғди. Биринчи ўринни Бухоро шаҳри ва Ғиждавон тумани доирачилар жамоаси, иккинчи ўринни Когон шаҳар ва Бухоро тумани, учинчи ўринни Вобкент, Ромитан, Когон туманлари доирачи жамоалари эгалладилар.

Х.БУРҲОНОВ

УСТОЗЛАРГА ЭҲТИРОМ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Ибройим Юсупов таваллудининг 80 йиллигига бағишланган шеърят кечаси бўлиб ўтди.

Ибройим Юсупов қорақалпоқ шеърятини гузал халқона оҳанглар, таъсирчан бадий ифода билан бойитган, ўзбек ва қорақалпоқ адабиёти ривожига улкан ҳисса қўшган истеъдодли калам соҳиби эди. Ўзбекистон Қаҳрамони, Ёзувчилар уюшмаси фахрий раиси Абдулла Орипов кечани очар экан, бутун умрини халқи бахт-саодатини қўйлаган, ўзидан катта адабий-маънавий мерос қолдирган устоз шоир шеърятининг ўзига ҳос хусусиятларига алоҳида тўхталиб ўтди.

Кеча қатнашчилари — Қорақалпоғистон республикаси Маънавият тарғибот маркази раҳбари Шароп Уснатди-

нов, адабиётшунос олим Адҳамбек Олимбеков, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али, Ўзбекистон халқ шоири Маҳмуд Тоир, таниқли шоирлар Эркин Самандар, Азим Суян, Гулiston Матёқубова, Бахтиёр Генжамурод, халқ артисти Байрам Матжонов, бахши Умрбой Қосимбеков ва бошқалар устоз шоирнинг ҳароратли шеърларидан намуналар ўқидилар.

***

Шу кўни пойтахтимиздаги Киночилар уйида «Қорақалпоқфилм» киностудиясида Ёзувчи Муротбой Нисанов сценарийи асосида суратга олинган тўла метрражли «Ўғри» бадий фильмининг тақдими бўлиб ўтди. «Ўзбеккино» миллий агентлиги бюртмаси асосида комедия жанрида тасвирга туширилган ушбу янги асар қорақалпоғистонлик кино

Шеърли ҳафта

Сирожиддин САЙИД,
Ўзбекистон халқ шоири

ЖАЙҲУН ШАМОЛЛАРИ

Ибройим оғага
Соғинчларин изҳоридай
Очидилар жамоллари,
Гул қизларининг ифоридай
Эсар Жайҳун шамоллари.

Қатлам-қатлам қаб ердандан,
Қалавалардай алам биллардан,
Муҳаббат исми эллардан
Эсар Жайҳун шамоллари.

Навоийда — "Наҳр ул ҳаёт",
Берунийни берган Қийт.
Қорақалпоқдан то Хирот
Эсар Жайҳун шамоллари.

Оқар дунё турган қадар,
Бир қафт қуми — дур, санж қадар.
Термиздан то Урганч қадар
Эсар Жайҳун шамоллари.

О, она юрт, тупроқларинг,
Термизийлар, Куброларинг —
Мансу уйғоқ дарёларинг,
Эсар Жайҳун шамоллари.

Комилжон ҳам Отажондир,
Санъат тоғи отан жондир.
Ҳар сабоси — оҳанг, жондир,
Эсар Жайҳун шамоллари.

Эл-юрт ўсар — диллар ўсар,
Еллар эсар, гуллар ўсар.
Биз кетармиз — йиллар эсар,
Эсар Жайҳун шамоллари.

Тинмас умр сафосидай,
Қутлуғ ҳаёт навосидай,
Мансу Ватан ҳавосидай
Эсар Жайҳун шамоллари.

"НИҲОЛ — 2009"

Шу кўнларда юртимизнинг барча вилоятларида "Ниҳол" мукофоти танловининг туман ва шаҳар босқичлари бўлиб ўтмоқда. Навоий вилоятининг Кармана, Қонимех, Хатирчи, Нурота, Қизилтепа, Учқудук, Томди, Навбахор туманлари, Навоий ва Зарафшон шаҳарларида ўтказилган танловларда юздан зиёд ёш истеъдодлар опера, рақс, мусиқа, эстрада ва мумтоз қўшиқ бўйича санъатларини намойиш этдилар. Ғолиблар "Фарход" маданият саройида бўлиб ўтадиган гала-концертга тайёргарлик қилишмоқда.

Қорақалпоғистонда ўтган "Ниҳол" мукофоти танловида 400 га яқин ёшлар қатнашди. Фарғона вилояти шаҳар ва қишлоқлари ёш истеъдодлари ҳам "Ниҳол" мукофоти танловининг саралаш босқичидан ўтиб, шу йилнинг июни ойида ўтказиладиган вилоят босқичига катта тайёргарлик қилишмоқда.

Шу йил 21 май, пайшанба кўни, соат 14⁰⁰ да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида ёш ижодкорларнинг "Ёшлик Баҳор. Муҳаббат" мавзусидаги адабий уршушуви бўлади. Уршушунинг таниқли адабиётшуноси олим Иброҳим Ғофуров бошқаради. Ёш ижодкорлар Бекзод Фазлиддиннинг "Сен қачон гуллайсан?", Асмаил Ташевнинг "Моҳитат лаҳзалари", Баҳодир Баҳромнинг "Энг сулув армон" номли шеърли тўпламлари ва ёш мунаққид Иброҳим Аъзининг "Муҳаббат суҳбати" номли адабий мақолалар китоби муҳокима қилинади.

Уршушуга шоирлар, адабиётшунос олимлар, ноширлар ва барча қизиққанлар таклиф этилади.

Маънавийлик Тошкент шаҳри,
Ўзбекистон шўқ кўчиси, 16-а уй.
Метронинг "Бунёдор" бекети.

САМАРА ҲАМЖИҲАТЛИКДА

Давлатимиз раҳбари Ислам Каримовнинг "Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишни йўллари ва чоралари" китоби, унда баён қилинган қоида ва ҳулосалар, аниқ таҳлил мамлакатимиздагина эмас, хорижий давлатларда ҳам қатти қизиқиш билан ўрганилмоқда. Соҳа мутахассислари, давлат ва жамоат арбобларининг фикрича, дунё миқёсидаги молиявий инқироздан чиқиш, унинг таъсирини камайтириш борасида Ўзбекистон танлаган йўл ҳар жиҳатдан эътиборга молик. Бу ҳусусда "Алоқа ва ахборотлаштириш соҳаси тарихи ва мероси жамоат фонди" директори ўринбосари Бердиёр Жабборов муҳбиримизга қуйидагиларни гапириб берди.

— Давлатимиз раҳбарининг ушбу китобидаги қоида ва ҳулосалар мамлакатимизда ва дунёда муфассал тарзда ўрганиб чиқилган баъзи беким эмас, албатта. Жаҳон молиявий инқирози бугунги куннинг энг долзарб муаммоси бўлиб турибди. Унинг таъсири ва салбий оқибатларини чуқур таҳлил этган ҳолда, юзага келатган вазиятдан чиқиш йўллари аниқлаш, чора-тадбирлар белгилаш муҳим, кечиктириб бўлмайдиган вазифага айланади. Муаммонинг ечимини топиш, иқтисодий инқироз таъсирини юмшатиш нафақат иқтисодий соҳаси учун, мулкчилик шаклидан қатби назар, ижтимоий, маданий-маърифий соҳалардаги корхона, ташкилот ва муассасалар учун ҳам муҳим бўлиб турибди. Шу боис, муҳтарам Ўртбошимизнинг мазкур китобида биз учун аниқ-равшан кўрсатма ва йўл-йўриқлар берилган. Бунда, аввало, режали пухта дастур ишлаб чиқиш, ҳалқ ҳўжялигининг барча соҳаларида барқарор иқтисодий самардорликка эришиш, зиммат кўрсатиш соҳасининг бутун чоралар билан ривожлантириш, ишлаб чиқариш технологиясини янгилаш, мавжудларини модернизация қилиш, шунингдек, илгор технологияларни жорий этиш эвазига ишлаб чиқаришни диверсификация, яъни ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар турини кўпайтириш муҳим аҳамият касб этади.

Китобда жаҳон молиявий инқирозининг юзага келиши ва кенгайиш сабаблари аниқ кўрсатиб берилган. Бу инқироз Америка Қўшма Штатларида ипотекали кредитлаш тизимида рўй берган танглик ҳолатидан бошланди, яъни йирик банклар ва молиявий тузилмаларнинг ликвидлик — тўлов қобилияти заифлашиб, молиявий инқироз ҳолати юзага келди. Бундай танглик дунёнинг етакчи фонд бозорларига ўзининг салбий таъсирини ўтказганлиги натижасида инқироз жаҳоннинг ривожланган давлатларини ҳам қамраб олди.

Ислам Каримов молиявий-иқтисодий инқирознинг ҳар қайси давлатдаги миқёси, қўлами ва оқибатлари қандай бўлиши кўп жиҳатдан бир қанча омиллардан келиб чиқиши ва таназзул ҳолатидан кичик келиш дунё мамлакатларида қабул қилинаётган чора-тадбирларнинг қанчалик самардорлигига ҳамда уларнинг бир-бири билан уйғунлигига боғлиқлигини чуқур таҳлил қилиб беради. Чунки, молиявий инқирознинг ҳар бир мамлакатга таъсири, унда кўриладиган зарарнинг даражаси ва кўлами, биринчи навбатда, шу мамлакатнинг молиявий-иқтисодий ва банк тизимининг нечоғли барқарор ва ишончли, ҳимоя механизми қанчалик кучли эканлигига боғлиқ.

"Ўзбекистонда қабул қилинган ўзига хос ислохот ва модернизация модели орқали биз

ўз олдимизга узоқ ва давомли миллий манфаатларимизни амалга ошириш вазифасини кўяр эканмиз, — деб таъкидлайди Ислам Каримов, — энг аввало, "шок терапеси" деб аталган усуллари бизга четдан туриб жорий этишга қаратилган уринишлардан, бозор иқтисодиёти ўзини ўзи тартибга солиди, деган ўта жўн ва алдамчи тасавурлардан воз кечдик. Мазмурий-бўйруқбозлик тизимдан бошқарувнинг бозор тизимига ўтиш жараёнида тадрижий ёндашувни, "Янги уй қурмасдан туриб, эскисини бузманг" деган ҳаётий тамойилга таянган ҳолда, ислохотларни илчи ва бошқичма-бошқич амалга ошириш йўлини танладик. Энг муҳими, парокандалик ва бошбошдоқлик таъсирига тушиб қолмаслик учун ўтиш даврида айнан давлат бош ислохотчи сифатида маъсулият ўз зиммасига олиши зарурлигини биз ўзимизга аниқ белгилаб олдик".

Шу ўринда мамлакатимизда молиявий-иқтисодий, бюджет, банк-кредит тизими, шунингдек, иқтисодийнинг реал сектори корхоналари ва тармоқларнинг барқарор ҳамда узлуқсиз ишлашини таъминлаш учун етарли даражада мустаҳкам захиралар яратилганини ва зарур ресурслар мавжуд эканлиги ўз самарасини бераётганлигини айтиб ўтиш зарур.

Вазирлар Маҳкамасининг "2008 йилда республикани ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2009 йилда иқтисодийнинг барқарор ривожлантиришининг энг муҳим ўстиров вазифалари тўғрисида"ги қароридан олдимизда турган асосий вазифалар белгилаб берилди. Жумладан, мамлакатимизда қабул қилинган 2009 — 2012 йилларда жаҳон иқтисодий кризиси оқибатларининг олдини олиш ва бартараф қилиш бўйича кризисга қарши дастурий амалга ошириш, шу асосда иқтисодий ўсишнинг узоқ муددатли барқарор суръатларини ва иқтисодийнинг мувозанатли таъминлаш зарур бўлади. Бунда асосий эътибор ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар турини кўпайтириш, ички ва ташқи бозорларнинг рақобатга бардошлилигини, ҳалқаро сифат стандартларига жавоб беришини таъминлаш, иқтисодийнинг муҳим тармоқларини модернизация қилишга қаратилади. Аҳоли бандлигини таъминлаш, ҳалқимиз турмуши сифатини яхшилаш, хизмат кўрсатиш соҳасида тўб бурилиш ясаш, кичик бизнесни жаддал суръатлар билан ривожлантириш, телекоммуникация соҳасида аҳолига сервис хизматлари кўрсатиш самардорлигини янада ошириш, аиникса кишлоқ жойларида ва боғлиқ қийин бўлган тоғли ҳудудларда аҳолига умумий фойдаланишдаги рақамли телефон алоқа хизмати кўрсатиш, радиоалоқа, радиозиттириш ва телевидения, почта алоқаси

хизмати, мобил алоқа тармоғини кенгайтириш, шунингдек, жойларда сервис хизмати кўрсатишининг сифати ва самардорлигини таъминлаш, шу билан бирга, банклар фаолиятини янада такомиллаштириш, аҳоли, ҳўжа-лик юритуви субъектларининг бўш маблағларини тижорат банклариди депозитларга жалб қилишни рағбатлантириш ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Мамлакатимиз иқтисодиётига чет эл инвестицияларини жалб этиш — бу нафақат хорижий шериклар билан ҳамкорликда янги, истиқболли лойиҳаларни амалга ошириш, аини пайтда, бу — янги замонавий техника, дастгоҳ ва ускуналар, технология ва ноу-хауларни жорий этиш, шу асосда ишлаб чиқариладиган маҳсулотларнинг юксак сифатини таъминлаш имконини беради.

Энг муҳими, четдан имтиёзли сармояларни олиб келиш — пировад натижада мамлакатимизда рақобатга бардошли, кучли иқтисодийни барпо этиш ва жаҳон бозорида Ўзбекистоннинг муносиб ўрин эгаллаши учун зарур шароит яратишининг муҳим омилли ҳисобланади. Уэ навбатда, "Кишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили" Давлат дастурида кўзда тутилган чора-тадбирларнинг жойларда тўлақонли бажарилишини таъминлаш ва бу борада кўзланган мақсадларга эришиш, яъни кишлоқнинг ишлаб чиқариши ва ижтимоий инфратузилмасини янада ривожлантириш молиявий-иқтисодий инқироз таъсирини олмошти, олдини олиш ва бартараф этишда алоҳида аҳамият касб этади.

Фондимизнинг 2009 — 2012 йилларга мўлжалланган иш режасига кўра, қўриқда қайд этилган долзарб масалаларни ҳал қилишга қаратилган қатор лойиҳаларни амалга ошириш юзасидан муайян ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, фонд таъсисчиларининг бадал(уллуши) ҳамда соҳа корхоналарининг ҳомийлик ёрдами ҳисобидан Тошкент шаҳрида "Ўзбекистон алоқа тарихи музейи" биносининг қурилиши тугаланиб, тез орада фойдаланишга топширилиши кутулкимоқда. 2009 — 2010 йилларда Хива шаҳридаги "Алоқа тарихи музейи" биноси капитал таъмирдан чиқарилади. Жамоат фонди ҳамда Музейлар дирекцияси унитар корхонасининг устас фаолиятига мувофиқ, соҳа музейларини ташкил этиш, музей бинолари ва иншоотларини қуриш, реконструкция қилиш, шунингдек, музейларнинг моддий-техника таъминотини яхшилаш ва сарф-харажатларини молиялаштириш, мақсади маблағлар ва мол-мулкдан оқилона фойдаланиш, музейларни соҳа тарихига оид материаллар, ҳужжатлар, ахборотлар, маълумотлар, кўргазмалар, ноёб топиламалар, буюм ва экспонатлар билан тўлдириб бориш, музейлар маркетингини ташкил этиш, реклама ва ахборотларни нашр қилиш ишларини амалга ошириш, музейлар фаолиятини оммавий ахборот воисотларида тарғиб этиш, илм-фан соҳасига доир тадқиқот ва изланиш ишларини олиб бориш бизнинг муҳим вазифалиримиздан ҳисобланади.

Инқирозга қарши белгиланган чоралар нафақат иқтисодий соҳасидаги ишлаб чиқариш корхоналари, аини чоғда ижтимоий соҳа тузилмалари, маданият ва санъат соҳаси, жумладан алоқа ва ахборотлаштириш корхона ва ташкилотларига ҳам бевосита тааллуқли. Ҳамма бир ёқадан бош чиқариб, ҳамжиҳатликда ҳаракат қилсак, давлатимиз раҳбарининг кўрсатмаларига тўла амал қилсак, юртимизда тинчлик-товуқлик, кўт-баракча барқарор бўлади. Зеро, ривожланишининг "Ўзбек модели"га биноан, мамлакатимизда ижтимоий, иқтисодий, ҳўқуқий ислохотлар билан бир қаторда кучли ижтимоий сийосат ҳам олиб боришмоқда-ки, бу молиявий инқироз таъсирини энгиб ўтишининг муҳим омиллидир.

Пулни ўйламайдиган, пулга иши тушмаган, пул билан боғлиқ муаммоларга дуч келмаган одам бўлмайди. Бундоқ қараганда, ҳамма пул учун, пул топиш учун яшаётгандек туюлади. Аслида ундай эмас, албатта. Пулнинг галати бир хусусияти бор — у қашф этилганидан буён етишмайди. Агар қамбағал тонг сахардан бир бурда нон гамида куймаланса, пулдор пулини янада кўпайтириш ташвишида ўзини ўтга-чўққа уради. Пули қаммайб қолишидан чўчибди, одамларнинг қарз сўрашидан юраги безиллайди. "Ҳаммага қарз бераверсам бой бўлардимми?", дея иддао қилади.

Хўш, дунё дунё бўлгандан буён ҳад-ҳисобсиз фожеалар, урушлар, турли кўнгилсизликларга сабаб бўлган, яқин дўстлар, ҳатто туғишган оғанилар ўрта-ҳатто раҳна солган, аини чоғда хайрли, бунёдкорлик ишларига восита бўлган, кўпгина мушкулотларнинг осонгина ечимини топган пулнинг биз билмаган, биз яхши илмаган сир-сироти борми? Нега кўп нарса айланаб ке-

риб...ғурур тўплашга киришди. Миллиард-миллард пули бўлса ҳам тинимсиз бойлик тўплашга ружу қўйган кимсаларнинг дунё-қарши, фалсафаси, психологиясини мен яхши тушунавермайман, шу боис уларнинг юқориди са-волга қандай жавоб беришини тасаввур қилиш қийин. Фикрим-ча, аксарият одамлар учун пул, аввало яшаш, тирикчилик восита-си, фаровон турмуш, эмин-эркин-

қаси билан аёвсиз қатагон қилинган, сургунларда азоб чекиб ўлиб кетишган) онгу шууримизга синг-дирилган.

Шўролар сийосатини қўй тўрай-лик, мустақиллигини арафасида ўша қадимий Наврўз байрамининг эскилик сарқити, диний байрам, дея қатагон қилган калтабин сийосатчилар моддий жиҳатдан оз-гина қаддини ростлаб олган, ўзларига ёқмаган айрим шахсларга озмунча зўғум ўтказдимми? Раҳ-матли устоз Озод Шарофиддинов-нинг буғун орамизда йўқ. Беихти-ёр шoirнинг "О, инсон қисмати, бунчалар қанчал...", деган сатрла-ри эса тугади. Шу боис, ҳаммиса ҳаётни ганимат деб билишимиз керак. Улчуви умрни эзгу ишлар-ча, дунёқарашдан келиб чи-қиб, турлича жавоб бериши мум-кин. Аввало, пул одамни бузиши учун ўша ортиқча пулнинг ўзи бузиши керак. Аммо пул шундай нарсаси, у ҳеч қачон ортиқчалик қилмайди. Шу боис, назаримда, пул одамни бузади, деб ҳисоблов-чилар у қадар кўп эмас.

Агар одам пулни жонини кой-итмай, осонлик билан топса, ама-лини бойлик ортириш манбаига айлантурса, пул воситасида ҳамма нарсага осонлик билан эришса, шунинг оқибатида унда қалонди-моғлик пайдо бўлса, одамларга паст назар билан қарай бошласа, нопок ишларга кўл урса, ундай кимсаларни ҳалқ "Пул қуртурти-рган" деб ҳисоблайди, улардан нафратланади ва тўғри қилади. Ҳалқ ҳеч қачон адашмайди.

СОЛИҲБОЙ ҲАМЖИҲАТЛИКДА

Эҳуд пул ҳақида куюнчак мулоҳазалар

либ яна пулга тақалаверадиган? Нера? Нера?..

Ўзбек тилининг янги нашр этилган беш жиҳдлик изоҳли луғатида пулга шундай таъриф берилган: "Пул (форсча — пул, ақча, балик тангаси) 1. Олди-сотиб ёки тўлов муомалаларида нарх, баҳо, қиймат ўлчуви бўлган металл ёки қоғоз белги, ақча. 2. Сармоя маблағи. 3. Иш ҳақи, маош. 4. Баъзи ерларда ярим тийинга, баъзи ерларда бир тийинга тенг бўлган пул ўлчов биригили ва шу қийматдаги майда пулнинг ўзи".

Дано ҳалқимиз пул ҳақида кўпбал ривоятлар, пурҳикмат мақоллар тўқиган: "Пул — белга қув-ват, бошга тож". "Пул бўлса чан-галда шўрва", "Пул жиҳаддан бу-нёд бўлар", "Пул кетса кетсин, ор кетмасин", "Пул кўпайса, одам бузилар", "Пул куйган қалампир чайнार..."

Пул ҳақида ҳазиломуз ибора-лар ҳам пайдо бўлган: "Бахт пул-да эмас, пулнинг миқдориди", "Пул-нинг бўлса халтада, дам оласан Ялтада", "Пул ўлсин-а пул ўлсин!..."

Ҳамзанин "Бой ила хизматчи" драмасидаги Солиҳбойнинг ўша машҳур гапи эсингиздадир. Пул-нинг кучига, қудратига ишонган бой шундай дейди: "Ҳали шундай-ми? Ҳа-ҳа... Қўрамиз... Ким зўр экан? Сендаги севги билан вафо-ларини ёки менинч қўнғатимдаги олтинларми?"

Дарвоқе, Солиҳбой ролининг мохир ижрочиси Обид Жалилов вафот этган, ўринига муносиб ар-тистини узоқ қидиришди. Ахирги Амин Турдиев номзоди маъқул топилади. Амин ақча рози бўлиш-дан олдин бир шарт қўяди: — Менга кўп пул беравсизлар. — Ие, пулни нима қиласиз? — Рол ижро этишдан олдин пулни белимга боғлаб оламан. Ана ўшанда ўзимни ростидан ҳам бой-дек ҳис этаман, ижром ҳам зўр бўлади.

Хўш, пулнинг луғавий маъно-сини бир четга қўй тўрайлик, пул нима ўзи? Бу саволга ҳар кимнинг ўз жавоби бор, албатта.

Яқинда ўзининг олтинчи ёшини нишонлаган Россия эстрадасини қолдузи Алла Пугачёва мух-биринчи юқориди саволига шундай жавоб беради: "Пул — менга ўзимни камситилгандек ҳис қилмаслигим учун керак бўлади-ган восита".

Яхши жавоб, албатта. Бундай ақид билан иш тутадиган одам-ни пулга ортиқча ружу қўйишда айбаш қийин.

Драматург Шароф Бошбеков-нинг бир ҳажвиясини ўқигандим. Қисқача мазмуни шундай: бир одам ерталаб ишга жўнайди. Йўлда садақа сўраб турган гадо-йга йирикроқ пул беради, қайти-мини олмайди, ғурури йўл қўймайди. Тақси ҳайдовчисига ҳам қайта пул узатади, яна қайтимини олмайди, ғурури йўл қўймайди. Ишга келган, пештахта ортига ўтиб, халатини қийга, энг шима-

лик муқобили. Аини чоғда пул топиш ягона мақсад, ҳаётнинг асо-сий маъноси бўлиб қолмаслиги керак. Қадимги донолардан бири ҳукмдорга қарата: "Сен ейиш учун яшайсан, мен яшаш учун ейман, фарқимиз шунда!" дея бежиз айтмаган.

Хўш энди асосий саволга ке-ласак — пул одамни бузадими? Бу саволга ҳар ким ўз тушу-начси, дунёқарашдан келиб чи-қиб, турлича жавоб бериши мум-кин. Аввало, пул одамни бузиши учун ўша ортиқча пулнинг ўзи бузиши керак. Аммо пул шундай нарсаси, у ҳеч қачон ортиқчалик қилмайди. Шу боис, назаримда, пул одамни бузади, деб ҳисоблов-чилар у қадар кўп эмас.

Агар одам пулни жонини кой-итмай, осонлик билан топса, ама-лини бойлик ортириш манбаига айлантурса, пул воситасида ҳамма нарсага осонлик билан эришса, шунинг оқибатида унда қалонди-моғлик пайдо бўлса, одамларга паст назар билан қарай бошласа, нопок ишларга кўл урса, ундай кимсаларни ҳалқ "Пул қуртурти-рган" деб ҳисоблайди, улардан нафратланади ва тўғри қилади. Ҳалқ ҳеч қачон адашмайди.

Ақл — энг қатта бойлик. Ҳалол, пешона тери билан, ақл билан то-пишган бойликнинг қадру қимма-ти ҳам бўлачқа бўлади. Қариялар, пенсиячиларнинг пули баракали-роқ бўлиши ҳам бежиз эмас. Ҳаром-ҳарий йўллар билан то-пишган пулнинг эса баракаси бўлмайди. Қимлариндир норози қилиб, қон қақшатиб топишган пул ҳам эгасига юқмайди. Пулнинг бундай хусусиятида бир ҳикмат бор, албатта.

Сармоюдорлар, пулдорларнинг ҳаммасига шубҳа билан қараш, уларни қинғирликда, ноҳалоллик-да айбаш тўғри эмас, албатта. Афсуски, бизда бойларни, бой-ликни тўғри тушуниш маданияти ҳали шаклланмаган. Ҳавас эмас, ҳасад одамнинг ичи-ни кемиради.

Бойларга, ҳар қандай бойлик-ка қандайдир бир шубҳа, гумон билан қараш шўроларнинг ман-фур сийосати тўғрисида (Бой бўлиш айбигина эмас, қатта жиноят ҳисоб-ланган, шу боис бойлар бола-ча-

Оллоҳ омонатини сўраб қолади. Шуниси ачинарли. Шуниси алам қилади. Кечагина бағримизни тўлдириб, давраларга фазиз кири-тиб юрган акаҳон ва укаҳонларим-из буғун орамизда йўқ. Беихти-ёр шoirнинг "О, инсон қисмати, бунчалар қанчал...", деган сатрла-ри эса тугади. Шу боис, ҳаммиса ҳаётни ганимат деб билишимиз керак. Улчуви умрни эзгу ишлар-ча, дунёқарашдан келиб чи-қиб, турлича жавоб бериши мум-кин. Аввало, пул одамни бузиши учун ўша ортиқча пулнинг ўзи бузиши керак. Аммо пул шундай нарсаси, у ҳеч қачон ортиқчалик қилмайди. Шу боис, назаримда, пул одамни бузади, деб ҳисоблов-чилар у қадар кўп эмас.

Агар одам пулни жонини кой-итмай, осонлик билан топса, ама-лини бойлик ортириш манбаига айлантурса, пул воситасида ҳамма нарсага осонлик билан эришса, шунинг оқибатида унда қалонди-моғлик пайдо бўлса, одамларга паст назар билан қарай бошласа, нопок ишларга кўл урса, ундай кимсаларни ҳалқ "Пул қуртурти-рган" деб ҳисоблайди, улардан нафратланади ва тўғри қилади. Ҳалқ ҳеч қачон адашмайди.

Ақл — энг қатта бойлик. Ҳалол, пешона тери билан, ақл билан то-пишган бойликнинг қадру қимма-ти ҳам бўлачқа бўлади. Қариялар, пенсиячиларнинг пули баракали-роқ бўлиши ҳам бежиз эмас. Ҳаром-ҳарий йўллар билан то-пишган пулнинг эса баракаси бўлмайди. Қимлариндир норози қилиб, қон қақшатиб топишган пул ҳам эгасига юқмайди. Пулнинг бундай хусусиятида бир ҳикмат бор, албатта.

Сармоюдорлар, пулдорларнинг ҳаммасига шубҳа билан қараш, уларни қинғирликда, ноҳалоллик-да айбаш тўғри эмас, албатта. Афсуски, бизда бойларни, бой-ликни тўғри тушуниш маданияти ҳали шаклланмаган. Ҳавас эмас, ҳасад одамнинг ичи-ни кемиради.

Бойларга, ҳар қандай бойлик-ка қандайдир бир шубҳа, гумон билан қараш шўроларнинг ман-фур сийосати тўғрисида (Бой бўлиш айбигина эмас, қатта жиноят ҳисоб-ланган, шу боис бойлар бола-ча-

сиди қайта-қайта эътироф этилган. Уларнинг эзгу, савобли, хайрли ишлари Третьяков, Нобелларнинг хизматидан кўра улғуворроқ, иб-ратлироқ.

Замона зайли, мустақиллик ша-рофати билан ўзимиздан ҳам қатта пул топаётган тадбиркорлар, бадав-лат кишилар етишиб чиқмоқда. Биз бундан мамун бўлишимиз керак.

Ўртбошимизнинг қатта-кичик йи-гинларда ҳаммиса тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш лозимлиги ҳақида қуйидаги гапириш ҳам бе-жиз эмас. Лекин қарс икки қўлдан бўлмоғи лозим. Негадир бизнинг янги бойларимиз муҳтожларга ёрдам қилиш учун уналич шошил-маётганга ўшайди.

Биз гоҳо ҳамма нарса пулга бориб тақалаётганидан, ҳамма нарса пул билан ўлчанаётганидан нолийимиз. Тўғри, бу гапларда жон бор. Аини чоғда, ҳамма нарса ўзи-мизга боғлиқ эканини ўйламай, ўзи-мизнинг ичимизда экани эсимиз-га келмайди. Ҳаёт, қудналик тур-ши-турмушини кун тартибига қўяётган муаммоларни ҳеч ким четдан келиб биз учун ҳал қилиб берадими. Қўрзон каримдаги "Фельдингизни ўзгартирмагунин-гизча тақдирингизни ўзгартирмай-ман", деган пурҳикмат калимани унутишга ҳаққимиз йўқ.

Шодмон ОТАБЕК

РАЁСАТ ЙИФИЛИШИ

Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан 1996 йили ташкил қилинган Амир Темуր халқаро хайрия жамағмаси олдиға буюк давлат арбоби, атоқли саркарда, илм-фан, маданият ҳомийси, соҳибқирон Амир Тему-рининг ҳаёти ва фаолиятига доир кенг қўла-мада илмий тадқиқотлар олиб бориш, ўсиб келаётган ёш авлодни ҳар томонлама қамол-етга етказишга доир тадбирлар ўтказиш, улуг бобомизнинг ижтимоий-сийсий ме-росини, маданият ва маънавий тараққиёти-га қўшган ҳиссасини чуқур ўрганиш, ёш авло-да қалбда Соҳибқирондек боболаримиз билан фахрланиш тўғрисидаги шакллантириш-дек маъсулиятли вазифа қўйилган.

Жамағма фаоллари ушбу вазифалардан келиб чиқиб, ўтган йиллар давомида муайян ишларни амалга оширдилар. Хусусан, жорий йилда Соҳибқирон таваллудининг 673 йил-лигига бағишланган бир қатор тадбирлар ўт-казилди. Вазирликлар, ҳокимликлар, олий ўқув юрталари билан ҳамкорликда Хоразм Маъ-мур академиясида, Самарқанд, Навоий, Қарши шаҳарларида Амир Темуր даврига бағишлан-ган илмий-амалий анжуманлар ўтказилди, у-чрашувлар, мулоқотлар бўлиб ўтди. "Амир Тему-мур солномаси" нашрдан чиқди. Республика матбуотида туркум мақолалар, суҳбатлар эълон қилинди.

Яна икки йилдан кейин, 2011 йилда Соҳибқирон Амир Тему-мур таваллудида 675 йил тўғайди. Шу қулуг санага тайёргарлик қириш жамағма фаоллари олдида турган муҳим ва-зифа ҳисобланади. Мамлакатимизда Амир Тему-мур боғларини тиклаш мақсадида, дастлабки қадам сифатида Навоий вилояти Навбахор ту-манида боғ учун ер майдони ажратилди.

Раёсатнинг кенгайтирилган йиғилишида Ўзбекистон Қаҳрамони, ҳалқ шoirи Абдулла Орипов, тарих фанлари доктори, профессор Дилором Юсупова ва бошқалар жамағма фа-олиятини янада кучайтириш, моддий-техник базасини мустаҳкамлаш зарурлигига эътибор-ни қаратдилар. Жумладан, "Кишлоқ тараққи-ёти ва фаровонлиги" йилида таниқли те-мурушнос, тарихчи олимлар, шoir ва адаблар-нинг кишлоқ меҳнатқашлари билан учрашув-лари, давра суҳбатлари, аиникса, муҳим аҳамиятта эрга бўлади.

Йиғилишда жамағманин Навоий, Хоразм, Самарқанд, Шаҳрисабз бўлимилари бошлиқла-рининг мазкур вилоятларда олиб борилаёт-ган ишлар тўғрисидаги ахборотлари тинглан-ди ва муҳокама этилди. Жамағма бўлим бо-шлиғи Насруллоҳ Тўра, тафтиш комиссияси ра-исис М.Жалилов, раис ўринбосари И.Абдура-имов жамағманин вилоят бўлимилари фао-лиятини кучайтириш, амалдаги низоом асосида аъзолар сафини янада кенгайтириш билан боғлиқ тақлифларни билдирдилар.

Раёсатда қўрилган масалалар юзасидан те-гишли қарор қабул қилинди ва жойларда ўт-казилажак тадбирлар режаси белгилаб олинди. Йиғилишни жамағма раисис Муҳаммад Али олиб борди.

Ўзбекистон чет эллар билан дўстлик ва маданий-маъ-рифий алоқалар ҳамияти кен-гайишининг кино залда ўтган Европа киноси кунлари эрта-га нийҳонига етди. Шу кун-гача тўқизта мамлакат бу ки-нофорумда ўз дастурини на-мойиш этди. Муҳлислар Че-хия кинематографияси иҳод-корларининг асарлари билан ҳам танишдилар.

— Фестивалнинг Европа кунли байрами ҳамда Хотира ва

қадрлаш кунли арафасида бошланишида рамзий маъно бор, — деди Чехия Респуб-ликасининг Ўзбекистондаги элчиси Роберт Копецкий. — Европа давлатларида суратга олинган филмлар намойиши айнан Тошкентда ўтатгани-дан хурсандим. Бундай та-дбирлар халқларини ва санъ-атларимизни янада яқинлаш-тиради, деб ишонамиз.

Суратда: фестивал жа-райидан лавҳа.

ОЛИМА ХОТИРАСИ

Баҳорнинг сўнги кунларида ўзбек адабиётининг таниқли та-дқиқотчиси ва таржимон, фило-логия фанлари доктори, Ўзбеки-стонда хизмат кўрсатган фан ар-боби, Беруний номидаги Давлат мукофоти совриндори профессор Нинель Васильевна Владимиро-ва оламдан ўтди.

1929 йили Украинанин Николо-ев вилоятида туғилган Н.В. Влади-мирова иккинчи жаҳон уруши йил-ларида душман босиб олган ер-лардан эвакуация қилинган минг-лаб украинликлар қаторида ўзбек диёрига келиб қолган эди. У Тош-кентнинг Қатортол маҳал

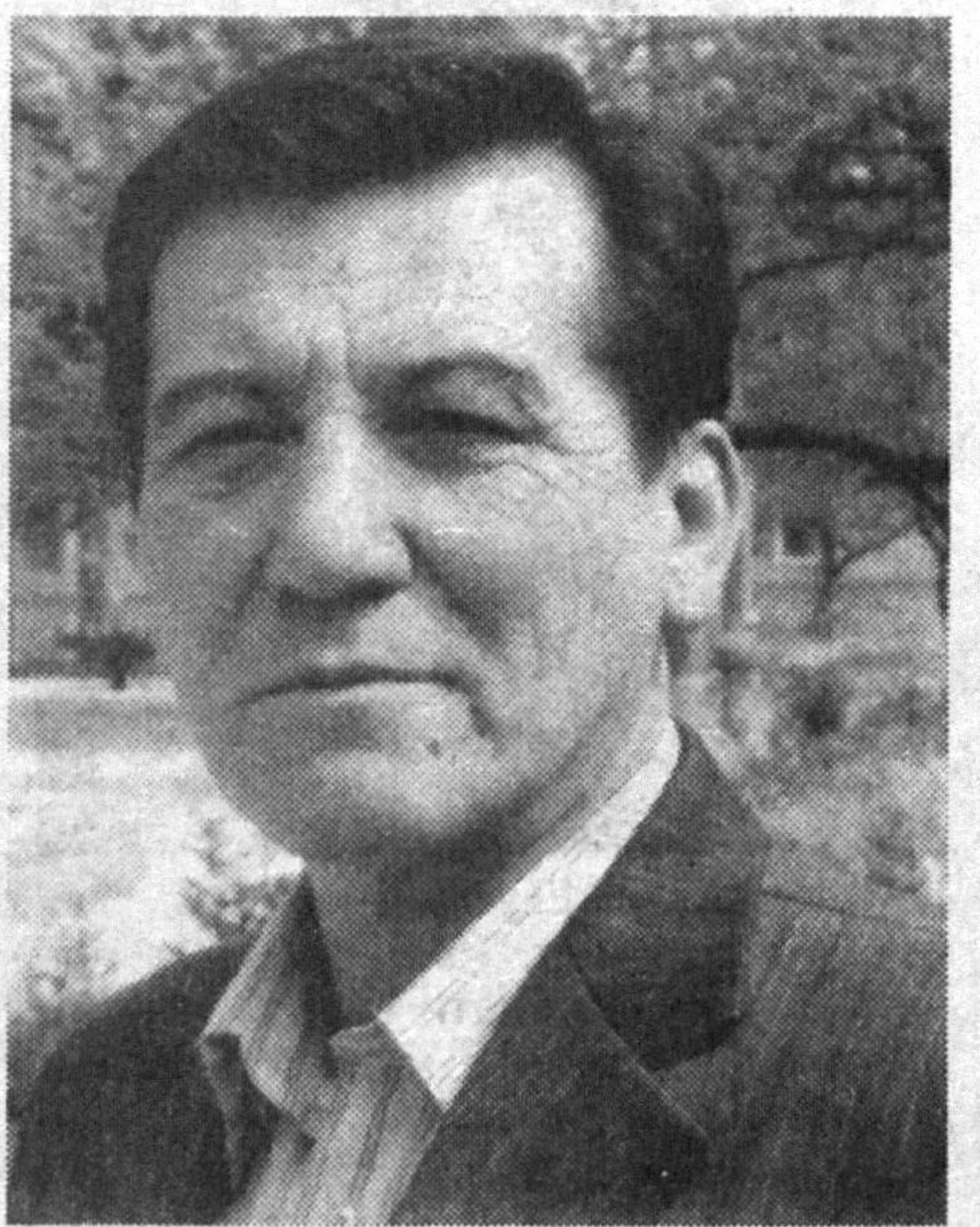
Умрим осмонда сузгай будутлар,
Шамол эмасманки уни кулласам.
Чарақлаган офтоб, тип-тиник осмон
Кўз олдимга келар сени ўйласам.
Висолдан умиддор охиқнинг оий лаҳ-
задада ҳолатини суратлантириб турган
ушбу мисраларда соғинч туйғуси нури из-
тироб билан уйғунлашиб, кўнчиларга бироз
ҳазин, ўйчан ва, айни пайтда, сурури кай-
фият бағишлайди. Бундай руҳни тозарти-
рувчи, жушқин, гоҳ маънос, гоҳида кураш-
чан поэтик таъкидларда шоирнинг тафак-
кур миқёси, ҳис-туйғулари кўламини аниқ-
тиник намоян бўлади.
Шукур Содиқнинг шеърларида дават-
кор оҳанг устувор. Шоир ҳаётда ростгўй-
лик, кураида матонат, муҳаббатда садо-

қат собит бўлишини истади. Унинг
шеърлари ифода тарзининг тиник ва ра-
воилчи, баъий воситалари бойлиги, сам-
имий ва кўтаринки оҳангдони билан
шеърят муҳасилари қалбига тез йўл то-
лади. Утган йиллар давомида чоп этилган
«Нисенкор дарахлар» (1985), «Ерилош»
(1989), «Таянч нуқтаси» (1987), «Соғиниб
келдим» (1996), «Истиклолнома» (2001) ва
«Хурлик салтанати» (2007) тўпламлари
айни шу жиҳатлари билан кўнчиларга ман-
зур бўлди, эътироф этилди.
Умрининг эллигинчи баҳорини қаршила-
ётган шоирагга шўҳр ва эзгу туйғулар ёр бўли-
шини истаимиз.

Назм ва наср бўлими

Шукур СОДИҚ

СЕНИ ЁДГА СОЛДИ
БУ БАҲОР

Шамолдай ўтаркан, ўйлайман бот-бот,
Беманно ҳаётда маъин бор каби.
Комиллик излайман қўтариб фарёд,
Тарки дунё қилган қаландар каби.

***

Кўм-кўк дала бўлса, чексизлик бўлса,
Ўтсан чарақлаган кўшга қоқиб.
Менинг бу дунёда мавжудлигимни
ҳеч ким билмаса,
Булутлар соя солсан,
Ғамгин хотиралар соя солмас.
Кўм-кўк, чарақлаган осмонга қоқиб,
Яшаш қандай яхши, десам шивирлаб.

***

Сени унутганим,
Аммо бу баҳор
бонимга жўнатмиш бир жуфт булбулни.
О, бундай яшайдан қандай маъно бор,
Бир зог сўрамаса келиб кўнгулни.

***

Сени унутганим,
Бойчақ келиб,
Дилмин қитқилаб нега эришди?
Масиҳнафас баҳор ишини билиб,
Сирли мунавиърлар ишга киришди.

***

Сени унутганим...
Олис кузакнинг
Совуқ, изғиринли кунлари каби.
Энди ҳолатини айтсам юракнинг,
Тартибга чақирар ақл миршаби.

***

Сени унутганим, жоним, жонгинам,
Баҳорнинг юзюда юзингни кўрдим.
Яна ихтиёрсиз кўзларимда нам,
Яна ихтиёрсиз кўнгулни бердим.

***

Сени унутганим...
Бундай қарасам,
Қалбимнинг тубида милт этган шам бор.
Сени унутмоқлик, ҳайхот, анласам,
Худони унутмоқ билан баробар!

***

Деразадан боқар эди ой,
Кўнгул дарчасидан эса сен.
Ой ва сенинг гўзаллигиндан
Сирли ихлом олаётим мен —
Рухда ҳайрат ва сурат кўрдим:
Сен йўқ, сендан муҳаббат мерос...
Мен йўқ, борлик чексизлик, унда
Ой йўқ, унинг нури бор, холос.

***

Опоқ эди,
бу олам оппоқ,
Сўнг
бошланди ранглар куюни.
Ўзингдан, дилмаҳкам ўртоқ,
Турфа ранглар,
Тақдир ўйини...
Англомадик бир-биримизни,
Ҳаётдан-да азизроқ эдинг,
бир кун келиб кўзда ёш билан,
оққуш бўлиб келяпти, дедим.
Оққуш бўлиб оқ бўлдинг, жоним,
Мен-да, қора жумла башарам.
Ҳар баҳорга интиқ, зор бўлиб,
Оққушларни кўмсаб яшарман.

У ўзини айнан шундай таништирди:
«Ҳақиммас, Ҳоким!»
Тўғриси, бундай танишувдан биров
этим тиришди: Ҳақим эмас, Ҳоким
бўлсангиз нима қилай? Чой дамлаб, ош
ташиб турмай! Бу ер, ахир, касалхона
бўлса? Шу фикрлар хаёлимдан кечиб
угурғаман эдики, у сўз қотди:

— Чой имчоқи бўлсангиз тумбочка-
да човғум бор, сизларда нима дейди
уни, «кипитиликми»? Узингизникини
уйга қайтариб юбораверинг...

Бу гапдан кейин сал юмшадим. Ҳоким
акага синкларроқ разм солдим. Бу
орада у катга чўзилди. Оқ сариқдан кел-
ган, ўрта бўй, думалоқ юз. Кўзлари юмюк
ётарди. Улаптади, деб ўйладим. Аммо...
— Шунақа. Кўзимни юмиб ётсан, дам
оламан. Урганиб қолганман... У доим
шундай ётарди...

— У деганингиз ким? — сўрайман ҳам-
хонамдан.
— Ҳўжайиним... — Ҳоким ака оғир тин
олди.

***

— Ҳей, бола, сен нима қилиб
қўйдинг? Юқорига қат ёзишга қандай
журъат этдинг? Яна нимаймиш, кийга-
ни кийими йўқ эмиш, институтда ўқишни
хоҳлармиш. Мен сенга кўрсатиб қўяман
институтда ўқишни...

Колхоз раисининг бу дағдағалари
энди ёш Ҳокимнинг кўлигига кирмасди.
Бўлар иш бўлди. Хатни текшириб ви-
лоятнинг ўзидан одам келди: битта бо-
лани ўқишга жўнатолмаган колхоз кол-
хозми? Ҳаммаси тезда хал бўлди: кий-
им-бош, поездга чипта, қўлига озгина
пул ҳам беришди.

Алқисса, оқдарилик Ҳоким

Маҳмудов Тошкент Давлат
педагогика институтининг та-
лабасига айланди. Қишлоқда
эса онаси ва... қалбнинг бир
парчаси қолди. «Вей, Ҳоким,
дер эди у ўзига, уни барибир
сенга беришмайди. Уқишга
юқорига хат ёзиб кирдинг. Унга эга
бўлиш учун энди қаерга ёзсан? Уми-
дингни ўз!»

Ҳамма гап ана шу умидда эди. Ҳоким-
жон қиздан ноумид эмасди. Бу орада
биринчи курсни битириб, қишлоққа кел-
ди. Хайрият, сўйгани ҳали уйда экан. Со-
вчи юборди. Совчи қайтиб келиб она-
зорга шундай деди: «Сичкон сигмас
инига, ғалвир боғлар думига».

Қиз томонинг жавоби шундай бўлиб-
ди. Ҳоким умидсизланмади. Бу орада
тақдирнинг иноятими ёки сўйганининг
жасоратими, у ҳам Тошкентни азиямга
ўқишга борадиган бўлиб қолди. Улар
қишлоқдан шаҳарга, шаҳардан қиш-
лоққа тўрт йил бирга катнашди. Аммо,
автотўсида ёнма-ён ўтиришмади. Яқна
ёлғиз учрашмади. Қизнинг талаби
шундай бўлди: агар мени десангиз, чи-
дайсиз.

Институтни тамомлаб Ҳоким Маҳму-
дов йўланма билан Фарғонага ишга
бўлинди. У ўзининг севган касби муал-
лимликни Олтиариқда бошлади. Фар-
она қаерда-ю, Оқдариё қайда? Аммо,
севган қалба қақиримлар чикора экан.
Севган қалба тўсигу таъқиқлар ардона
экан. Кунларнинг бирида сўйганининг
уйига яна совчи оралди. Жаовб уша-
ўша. Гарчи қиз томоннинг катталари
шундай дейишган бўлса-да, бироқ, бу
сафар совчи қуруқ қайтмади — унинг
сўйгани жасорат кўрсатди — агар эрга
тегишим керак бўлса, ўша инига сигма-
га ўқитувчига тегаман. Акс ҳолда ҳеч
ким...

Тўй таррадуи иморат қуришдан бош-
ланди. Бу дунёда жўраларинг бўлсин
экан. Ҳоким муаллимга ўрта содиқ дўст
бўлса ўнтасини, битта бўлса ўша битта-
сини насиб қилган эди. Ҳоким муаллим
Олтиариқда болаларнинг ортидан да-
лама-дала кезиб, пахта ланини тўлдир-
иш билан банд. Оқдариёда эса содиқ
жўралар иморат қуриш билан. Пахта
йиғим-терими ҳам охирилди-ю, иморат
ҳам битди.

Ҳоким муаллим қишлоққа айни имо-
ратнинг охириги миҳи қоқлаётганда ки-
риб келди. Бу миҳ чимилдик учун уй
бурчагига қоқилган эди...

Уша кунлик тўй кунни белгиланди.
Вей, бойники ўзига, аммо камбағал-
нинг тўйини кўрмабсиз, дунёга кел-

масбиз. Чунки ўша пайтлар қишлоқда
зимдан бойган тўрттадир, боринг
унтадир... Лекин, қишлоқ ахли Ҳоким
муаллим ва унинг жўралари, жўралар-
нинг жўралари, дадалари, ака-укала-
ри, опа-сингиллари эди. Ҳамма тенг
бўлса қандай яхши... Хуллас десангиз,
янгида тўй бўлди. Бундай тўйлар энди-
энди урф бўлаётган эди ўша йиллари...
Икки қалбнинг бир-бирларига талпин-
ганига, бир-бирларини таниганига ўн
йилмас, балки, йигирма йил бўлган-
дир? Балки, улар ҳали дунёга келмас-
ларидан илгарироқ бир-бирларини
билишган бўлсалар не ажаб. Ахир,
пешона, тақдир деганлари шу эмас-
ми? Аммо, ҳали руҳлари пайдо бўлма-
й туриб тақдир иллари боғланган бу
икки ёш чимилдикқа кирганларидеги-
на кўллари кўллариға тегибди. О, қан-
дай сабр-тоқатли эди улар.

Ҳаётнинг энг қизиқ паллаларидан
бири чимилдикқа ўтади. Ундан кейин
иймри қизиқ қилиш эса одамнинг
ўзига боғлиқ. Ҳоким муаллим ва унинг
севгилиси — ўз таъбирча ҳўжайини ўз
хаётларини чимилдикдан кейин ҳам
гўзал, қизиқарили қила оладиган инсон-
лардан эдилар. Ҳоким муаллим фирқа
аъзоси эди. Келин-куёв шундай фикр-
лашди: эр ўқитувчи, яна коммунист.
Хотин матлубот жамияти-
да (яъни савдода) товаро-
вед! Йўқ, келин бошқа
ишга ўтиши керак.

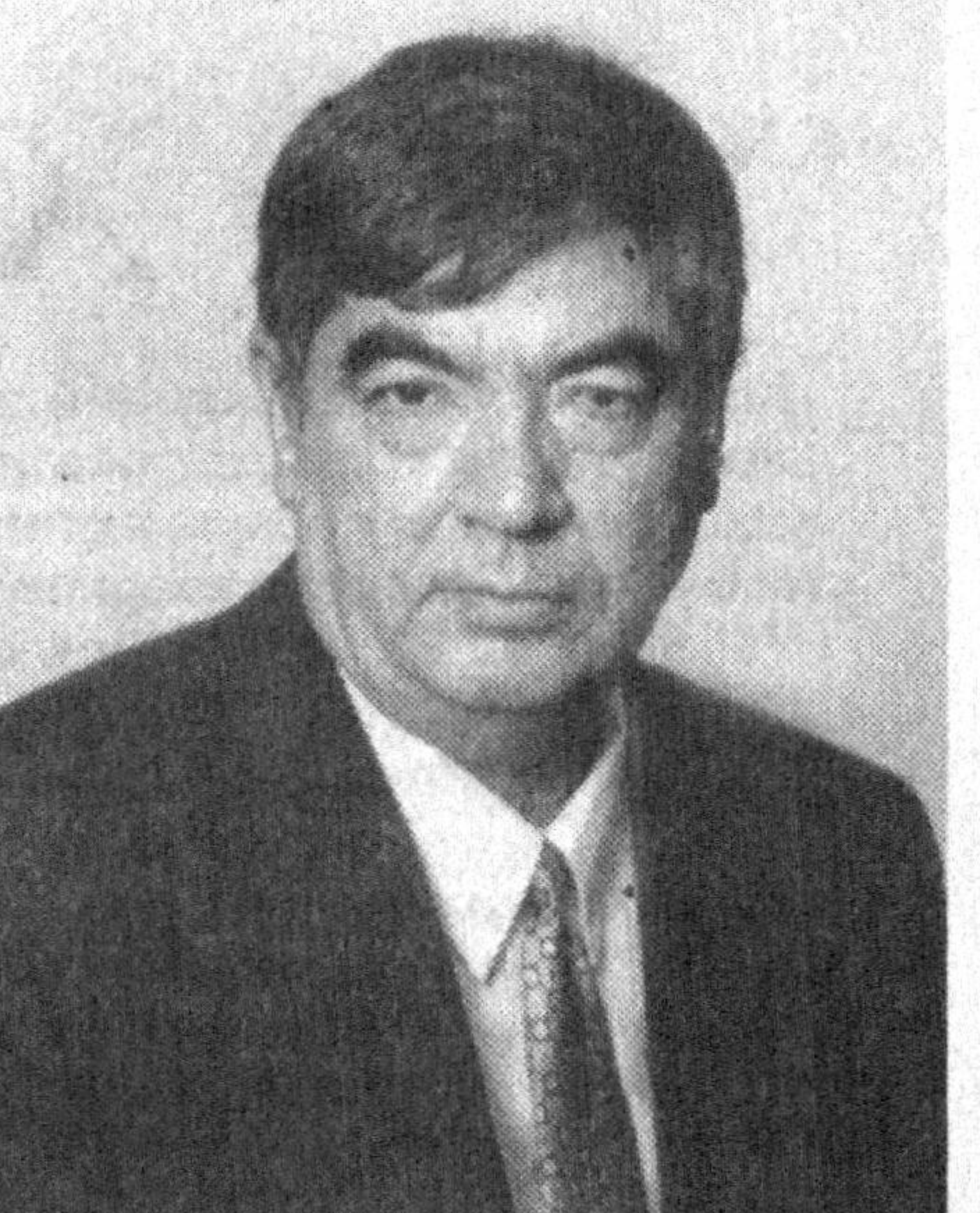
Шудай тўхтама қелинчақ, Ҳоким му-
аллим ҳам (иккинчи мутахассислик
учун), келинпошша ҳам Самарқанд дав-
лат педагогика институтига сиртдан

Ҳоким муаллим ховлига чикди. Тин-
члик, гап нимадалигини тушунди. Ичи-
дан йигига ўхшаши бир нима келди.
Муаллим хонага кирганида, сурпа-
нинг усти сувга тўлиб, ун хар томонга
ёйилиб кетганди.
— Ҳўжайин, хамир қоришни ҳам эп-
лай олмадим, нима деган одамман, ай-
тинг, — дея зорланди Садорат.
— Сижилма, ҳўжайин, хамир қорилиб-
ди-ку. Тузи жойидами?
— Хамирнинг тузи жойида, аммо
ўзимнинг тузим...

Садорат пазанда аёл эди. Хамирни
қозғайди юпка қилиб ёйди. Ахир ярим
умри мана шундай юмушлар — хамир
қориш, ноҳ ёпиш, овқат тайёрлаш,
кир ювиш, бир сўз билан айтганда,
ўчоқ, тандир, тоғора бошида ўтди-ку.
Эрталабдан мактабга боради, пешин-
дан кейинги кўшимчаларини хисобла-
са, кун бўйи шу ерда бўлади. Кейин
эса, айтганимиздай, унинг тиркичи-
лиги, мол-хол, майда-чуйда ишлар,
болалар. Бунинг устига муаллимнинг
дўст-жўралари кўп. Эрта-кеч демаяк,
келберишди. Жўраларга албатта,
чўчвара тўғиб керак. Сирасини айт-
ганда, боя «икки дон чўчвара бўлса»
деганида ҳам Садорат ўзини эмас,
ҳўжайинининг кўнглини ўйлаганди...

Атрофимиздаги одамлар

Ахир нега ўйламан. Муаллимдан кўп
мехр кўрди. Ҳўжайин тинич-тиничмас
одам-да. Бутун умрини мактабга ба-
ғишлади. Ёшлигида курашга тушиб
юриб, жисмоний тарбия ўқишни ўқиб
ўқитувчилик қилди. Кейин Самарқанд

нинг номини ейиш учун сабр-тоқат-
ли бўлиш керак. Худога шукр, Топ-
ганингни олиб келаясан. Келин
ҳафта-ўн кунлаб қолиб хизматимиз-
ни қилапти. Бу ёқда опа-сингилла-
ринг ҳам бизни ташлаб қўйишгани
йўқ. Болам, сен ўзингни ўйла. Бола-
чака ўстиряпсан. Ҳоким муаллимнинг
ўғлисан, тил учид гапирмайсан...

Ҳоким муаллим дарвозага қараб бо-
раркан, хаёлидан ана шу фикрлар кел-
ди.

— Дада, ўзоқиб кетдингиз-ку, энам тузумки?

— Дарвозани очмасангиз энангни
сўрайсан-а. Дадангни ҳам сўра, —
ҳазиллашди муаллим ўғлига қучоқ очар
экан.

Ҳоким муаллим келин билан салом-
лашиб, набираларини бағри-
га олди. Хонага бир тўп бўлиб
кириб келишганда Садорат
уриниб-суриниб катта чикиб
олган, бир аҳволда эди.
Кўлларини ҳавога муаллақ
тутиб:

— Келдингми болам, набираларим
ҳам келишибди-да. Уқиш-чи? Мактаб
нима бўлади? — деди.

— Сизни қўрамиз деб қўйишмади,
эна, — деб Тўлқин онасининг кўллари-
дан тутиб, юзига босди.

Садорат набираларини бир-бир
қучоқлаб, уларнинг юз-кўзларини сила-
ди ва деди:

— Қани энди, сизларни бир мартаги-
на кўра олсам, кейин армоним йўқ эди.
Кимга ўхшайсизлар, жуужуқларим?

— Сизга, сизга ўхшаймиз, энажон! —
дейишди болалар бараварига.

— Менга ўхшасанглар, бобонларга
яхши қаранглар. Кўнгулларини оғри-
танглар. Тўлқин болам, болаларни
олиб чикиб дам олди. Йўлда чарча-
шган... Болам, мен ҳам чарчадим... Да-
дангни ташлаб қўйма...

Ҳоким муаллим товоқ тўла чўчварани
кўтарганча хотинининг бошида туриб
унсиз йўлларди.

***

— Садорат оламдан ўтганидан кейин
энди яшамасан керак, деб ўйлаган бўли-
м, — дейди ҳамхонам кўзларини кўн-
ган холда. — Аммо инсон хар қандай жу-
доллик бардошли бўларкан. Хотинининг
кўзлари ожиз бўлиб ётган ўн икки йил
мен учун ҳам қоронғи йиллар эди. Гап-
сўзларим ҳам, хатти-ҳаракатларим ҳам
беихтиёр юзага келарди. Кимга нима
деб, нима иш қилаётганимни ўзим бил-
масдим... Ҳаёлимда фақат ёруғ уйда
қоронғуликка чўлганган ётган ҳўжайиним
турарди, холос.

Кейин... Э, ука, мен ҳам одам
бўлдимми... Мана, яшаб юрибман.
Яшаш ҳам гапми... Уйландим! Янги тур-
мушимдан Садоратнинг фазилатлари-
ни қидираман, топанам, топанган бў-
лман... Ҳеч йўғи, ўзимни шундай
кўрсатаман. Нима бў? Ҳаёт ширин,
деганлари шумикан? Уни ширин кўрсат-
ган қандай куч? Қандай тўйғу? Ҳў-ўзим-
га ана шундай саволларни бера туриб,
бехос хаёлимдан «аёл» деган фикр
ўтганини сезиб қоламан ва кундуз кун
кўлга тушган ўғри боладай қизариб
кетаман... Фарзандлар, эл-ўрт, шоғир-
длар-чи? Албатта, булар ҳам. Аммо...
Атрофга аланглаб, хў, ўчоқ бошида қуй-
маланиб юрган аёлни кўриб, Аллоҳга
шукр, дейман.
Ҳамхонам кўзларини юмганча чап
ёнбошига ўтирилиб олди...

Ори бор йиғитнинг қадди букилмас

Қишдан омон чиқсанг нури баҳордир,
Заҳмат чеккан инсон толега ёрдыр.
Умид билан яша ёруғ жаҳонда,
Ҳар қоронғу тушининг бир тоғи бордыр.

Ори бор йиғитнинг қадди букилмас,
Лек шиддат касб этмай толеи кулмас.
Номарда орият бўлмаган асло,
Қарга қанот ёзиб қарчиғай бўлмас.

Налиб яшамагин асло турмушдан,
Собит, матонатли бўлгин ҳар ишда.
Офтобинг тишидан кўнмай меҳнат қил,
Ёзда қунонганлар суюнгар қишда.

Инсонга бу ҳикмат эмас асло сир:
Дунёда ёлғизлик оғирдан-оғир.
Ситовларни ениб бахтга етганда,
Етимнинг тўйини бузармиш ёғир.

Жаҳонга келибсан парвоз этсин дил,
Тоza орзу билан юксакка шитил.
Мақсад йўллариди бўлсин саботил,
Эл дилиш, ишқиласан туяндан ишқил.

Темирга алишма асло кумушини,
Баҳорга етганда унутма кишини.
Халқ айтиб қўйибди юз бора ўйлаб:
Иш донони топар, донолар ишини.

Кўзинг қамашади бойлик, давлатдан,
Маст бўлиб юрарсан нўрим келатдан.
Эшитмадим элга нафиг текканни,
Куруқ сават яхши, куруқ саватдан.

Рашидхон ШУКУРОВ

Ёмонга яхшилик эмасдур жоиз,
Дераар, ортиқ тишининг давоси омбур.

Гул, алаф ёнма-ён, ўтсанг чамандан,
Нолмоқ ор бўлсин сенга замондан.
Ўзинг ўз бахтининг зарғари бўлгин,
Яхшилик топа бил ҳар бир ёмондан.

Номард вайрон этар, мард йиғит куяр,
Яхши ҳам, ёмон ҳам бир кунин куяр.
Ўткинчи дунёда эзгу ишлар қил,
Мағиз аччиқ бўлса нўстига уяр.

Ақлини ўлчагин, санама тишин,
Сувратига баҳо бермагин кишин.
Ун пахлаван босмас бир оқил ўрини,
Найза қилолмайдиги инганин ишин.

Тилинг озод бўлсин, фикринг бўлсин хур,
Жисминг саваф эрса, ақлингни эт дур.
Орзу-умид ила келажакка боқ,
Яхшилар юзидан ёғлармиш кур.

Умринг бўстон бўлсин, йўлларинг ойдин,
Ақлу заковатда ой каби тўлгин.
Доим шор этгин мардоналикни,
Чигатдек бўлсанг ҳам йиғитдай тургин.

Доло заковидан қирқ ёрлиғай қил,
Фаросат бобода бор турфа нақл.
Нодонлик ҳақда тоғиб айтмишлар:
«Тунадан кейин қирар подонга ақл».

ЯПРОҚ ЁЗДИ
БИНАФША

Шу номли янги тўпламда Низомий номидаги Тошкент
Давлат педагогика университетининг иктидорли, ижода
ҳавасманд талабалари қаламига мансуб шеърый ва насрий
машқлар жамланган.

Болаликнинг ораулари қанотли. Шунинг учун ҳам инсон
ҳамиша — умрининг охиригача шу қанотлар билан яшайди.
Улар билан бирга орзу қилади, қўкча ўчади, шамолларга эш
бўлади. Болалик тиниқ дараддан ҳам соф ва бағвордикри,
тинмай оқади — унутилмайди.

Ёшлиқнинг оловлари қанотли. У дунёлар ичидан дунёлар
ахтариб, шиддат билан нурларга интилади. Ёшлиқдаги яра-
тувчанлик тўғуларни бағоят кучли, ўчқур ва балаңд. Негаки,
бу даврда инсон вужуди ҳам, руҳи ҳам куч-қувватга тўлади.
Беихтиёр қўлига қалам олади, сатрлар оқ қорғозларга кўча
бошлайди.

Муаззам Боймуродовнинг шеърларида ана шундай илиқ-
лик ва майинлик сезилади:

Япроқ ёзди маъсумгина бинафша,
Унинг чехрасида кулади офтоб.
Сўз билан таърифлаб бўлмайдиги сира,
Шунчалар сеҳрли, шунчалар ноёб!

Баҳорнинг элчиси бинафша гуллар
Келажакдан берад бизларга дарак.
Кўрган кўз қувонар, яйрайди диллар,
Хурлиқдан сузлайди бу нитти юрак...

Тўпламдаги ҳар бир ёш ҳаваскорнинг машқларида ўзига
хосликка интилиш, фикрлашга уриниш қувончи, албатта.
Уларда сўзни ҳис этиш кўрнати. Хусусан, Роҳиля Ражабо-
вада шундай ҳолат кузатилади:

Энди ахтаришдан маъни йўқ уни,
Энди сўзни исроф қилиш ярамас.

Китоб жавонниқизга

Энди ловиллайман яшаб ҳар кунни,
Чунки сўзларининг умри тугамас...

Ўтиздан ортиқ ёш ижодкор талабалар-
нинг машқларини қараб олган бу тўплам,
уйлаймики, ўқувчиларни ҳам бефарқ қол-
дирмайди. — Шуниси қувонарликки, ҳар бир
ижодкор дунёни айрича кўришга, айрича ҳис
этишга тиришди. Улар бир-бирига ўхша-
майдилар, ижод намуналариди индивид,
фазилат, — дейди тўплам сўзбошидада Ўзбекистон халқ ёзув-
чиси Мухаммад Али.

Ойгул СҮЮНДИКОВА

Қишлоқ кўчалари.

“УМР ХУШДУР...”

Абдураззоқ Самарқандийнинг «Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн» («Икки саодатли юлдузнинг чикши ва икки денгизнинг кўшилиш жойи») асари иккинчи жилдининг биринчи ва иккинчи китобларини таниқли шарқшунос олим, тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Республикаси фан арбоби, Абу Райҳон Беруний номидаги Давлат мукофоти соҳиби Асомиддин Ҳасановнинг муқаддимаси билан нашрдан чиқарди.

Мазкур икки жилдикнинг биринчи китоби 1969 йили нашр қилинган эди. Бу кейинги нашрда атайин матн кўриб чиқилган, аниқликлар киритилган. Унда XV аср бироқ чорағида (1405—1429) Урта Осиё, Эрон, Афғонистон ва Озарбойжон тарихига оид ҳамда Самарқанд ва Хиротдаги маъжид ижтимоий-маданий ҳаёти ёритувчи маълумотлар берилган.

Таржимадаги муфассал муқаддимда асардаги теурийлар давлатининг Темур вафотидан кейинги тарихи воқеалари баён этилган. А.Ҳасанов уларнинг аксариятига муаллифнинг ўзи шохид бўлганга эътиборни қаратади. Айни чоғда, муаллиф матни зимнида Ҳофиз Абрунинг “Зубдат ут-тавориқи Бойсунғурий” (“Бойсунғур тарихларидан сара жойлари”) истифода этилганини айтиди. Мутаржим “Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн” билан “Зубдат ут-тавориқи Бойсунғурий” орасидаги фарқларни аниқ кўрсатиб ўтади.

Таржимон муқаддиманинг кейинги қисмида Абдураззоқ Самарқандийнинг ҳаёти ва тарихнавислик фаолиятига доир маълумотларни баён қилади. Булар унинг муаррих ҳақидаги узоқ йиллар мобайнида олиб борган тадқиқотларининг ёрқин саҳифалари, дейишимиз мумкин.

Муқаддиманинг асар кўлэмаларининг турли ҳазиналардаги нусхалари, нашрларга оид фикрлар таржимоннинг ҳассос матншунос олим бўлганига далилдир. Айтиб ўтиш жоизки, мутаржим бу ўта машаққатли ва гоёт масъулиятли ишда “Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн” кўлэмалари, 1933 ва 1941 — 1949 йиллари Лоҳурда нашр этилган танқидий матни, асарга маъҳад бўлган “Зубдат ут-тавориқи Бойсунғурий”нинг Оксфорд донишгоҳининг Бодлеян кутубхонасида сақланаётган кўлэмаси, 1949 йили нашр этилган биринчи қисмининг (1405 — 1429 йиллар воқеалари) форсча матни, битта Ташкент ва урта Ленинград нусхаларини жамлаб, қислаб чиққан. Барча нусхон, ноаниқлик ва қусурларни сунъийлик билан аниқлаб, муфассал изоҳлар берган.

Асарнинг биринчи жилдида Шохрух, Халил Султон, Улугбек, Абу Саид ва бошқа тарихийлар тарихи хронологик тартибда (яъни йилма-йил) ёритилди. Муаллиф теурийлар шаҳзодаларининг ўзаро низолари, исёнлари, муҳолифатлари, айни чоғда, уларнинг фарзандлари таваллуди, бунёдкорлик фаолиятларини ҳам қаламга олади. Асарнинг иккинчи жилди Бойсунғурий мирзо, унинг ўғиллари Абулқосим Бобур, Абу Саид, Ҳусайн Бойқаро (аввалги икки йиллик ҳукмронлик даври) ва бошқа шаҳзодаларнинг юришлари, ўзаро низофаклари ҳақидадир. Муаллиф ўлкалардаги сиёсий-ижтимоий, иқтисодий аҳволини ёритишда ҳукмдорларнинг шахсиятидаги ижобий ва салбий жиҳатларни ҳам кўрсатиб ўтади. Айтилганлар хусусида тарихшунос олимларимиз фикр билдирадиган, албатта. Биз эса, “Матлаи саъдайн ва мажмаи баҳрайн” адабиётшунослигимиз учун ҳам гоёт аҳамиятли эканини эътироф этишимиз. Унда бадий лавҳалар, кўплаб муаллифлар ва бошқа шоирларнинг шеърлари, қасидаларидан парчалар, китоблар келтирилган. Қўринадик, Абдураззоқ Самарқандийда адабий салоҳият юксак бўлган. Алишер Навоий “Маҳолиси ун-нафоис”нинг иккинчи мажлисида Абдураззоқ Самарқандий ҳақида ёзади: “Хуш муҳовара (суҳбати ёқимли, яхши — С.Ф.) киши эрди, зо-

Асомиддин Ҳасанов таниқли шарқшунос олим, тарих фанлари доктори, Абу Райҳон Беруний номидаги Давлат мукофоти соҳиби, гўзал инсон, меҳрибон устоз, саноқатли дўст эди.

У билан Урта Осиё давлат университети (ҳозирги Миллий университет)нинг Шарқ факултетида бирга ўқиганмиз. Бизлардан икки курс юқори эса-да, пахтага чиққан вақтларда ёнма-ён пахта терардик, бирга овқатланардик, кечкурунлари турли-туман мажлислар курардик.

Асомиддин 1950 йили факултетни тарихий-шарқшунос ихтисоси бўйича тугаллагач, то ҳаётининг охиригача давларида Ҳ.Ҳасанов Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институтида кичик илмий ходим, бўлим бошлиғи, институт директори лавозимларида ишлади.

А.Ҳасанов 1961 йили “Абдураззоқ Самарқандийнинг Хиндистон сафарномаси” мавзусида номзодлик, 1984 йили “Навоий албому”даги “Абдурахмон Жомийнинг дастхат мактублари” мавзусида докторлик диссертациясини ёқлаган эди. Диссертацияга Ленинград давлат университетининг шарқ факултети профессори, таниқли олим А.Н.Болдирев оппонент бўлган. Унинг ҳар бир таъкиди барчанинг ёдида қолган эди.

1991 йил 31 майда Эронга сафар қилган эдик. “Кимнинг ким экани сафарда билинади” деган мақол бор. Мен Асомиддинни жуда яхши билардим. Лекин Эрон сафарига бу захматқаш олимнинг таважжухи камровининг ниҳоятда кенглиги, суҳбатчи хуш ва олий, ички маданияти юксак, эътибори, зийраклигининг анчайин жиҳатларини илғаб олган ва кўп нарса ўрганган ҳам эдим. Айниқса, Машҳадда бўлганимизда мен Навоийнинг бу шаҳарда ҳам таъсил, ҳам хизмат йилларидан сўз очсам, у Абулқосим ва Абу Саид ҳақида ҳикоя бошлар эди.

Машҳад китобхонасида ташкил қилинган кўргазмадан кўп китобларни ёзиб олди. Техронда Миллий кутубхонага бордик, Румда ҳам бўлдик. Ҳазрати Мусавий Ардабилий қабулида бўлдик. Биз Машҳадда сақланаётган Музаҳҳиб чизган Навоий миниятура расмини олишга ёрдам беришни сурадик. Ҳазрат воситаларида расм бизга юборилди.

Навоий дастхатини олиш масаласида “Кочи Гулистон” саройи музейида сўз очганимизда “Ташкентта борганда кўлингизга тегади”, дейишди. Ана шу табаррук дастхатни нашр қилиш учун 1991 йил 2 июл Ҳ.Ҳасанов вице-президенти О.В.Лебедев қабулига А.Ҳасанов билан бордик. “Албатта нашр этиладик”, деган сўзларни эшитиб хурсанд бўлдик.

1991 йил “Навоий йили” деб эълон қилинган эди. Шу йили 31 августда Ўзбекистон Республикаси Мустиқлиғи тантана қилинди. 1 сентябр Истиклолимиз байрами кунини бўлди. 24 сентябрда Навоий дастхатини нашрдан чиқди. Унинг чоп этилиши машаққатини мен билан бирга чеккан дўстим, ҳамкорим Асомиддин Ҳасанов масъул муҳаррир бўлди.

Абдураззоқ Самарқандийнинг шундай сўзлари бор: “Умр хушдур, аммо афсуски, у абадий эмас”.

А.Ҳасанов шу йил 13 апрелда вафот этди. 15 майда эса, олим табаррук 80 ёшга тўлар эди. Афсус...

Лекин олим ўзидан катта-катта китоблар, мазмундор мақолалар ва сарҳудларни шогирдлар қолдирди. Унинг қўлидаги қалам ёрда тушмади. Унинг биринчи шогирди Дилром Юсупова ҳозирда фан доктори, у устозини бир дала унутмади, ҳолидан ҳам, ишларидан ҳам шогирдлари хабардор бўлиб туришди.

А.Ҳасанов яхши ном қолдирди. Унинг иккинчи ҳаёти узоқ-узоқ бардавом бўлажак.

Суйиमा ҲАНИЕВА

катларида чоп этилган (Туркия, Эрон, Покистон ва Хиндистон) бадий санъатлар ва адабиёт тарихига доир тадқиқотлардан ҳам унумли фойдаланади. Улардаги поэтик санъатлар хусусидаги мулоҳазаларни қўслаб, ўз фикрларини билдиради. Масалан, иштиқоқ санъатини “Таржумон ул-балого”, “Ҳадоқ ус-сехр” муаллифлари тажиснинг бир тури деб ҳисоблаганлар. Олим адабиётшунос Дийод Жоводнинг “Илми баъд дар забони форси” (1956) асаригадаги ушбу санъат хусусидаги фикрларни маъқуллаб, уни изоҳлаб беради. Шундан сўнг бу поэтик санъат ҳақида ўз мулоҳазаларини баён этиб, қўлидаги хулосалариди: “Умуман, иштиқоқ одий сўз уйини эмас, балки у ёки бу сўзнинг шаклий ўзгариши мазмун тақозоси билан юзага келади, янги шаклнинг ҳосил бўлиши дастлабки маъно билан боғлиқ бўлган янги тушунчани ҳам пайдо қилади”. Айни шу ҳолат ўқувчи санъатлар ҳақида батафсил маълумот беради ва уни турли хил талқинлар билан таништиради.

Устознинг бу туркумдаги мақолалари орадан 35 йил ўтгандан сўнг тўпланиб, илгари чоп этилмаган мақолалари билан тўлдирilib, “Сўз санъати сўзлиги” (2006) номи остида нашр этилди.

Олимнинг “Навоий поэтикаси” тадқиқоти навоийшунослиқда янги саҳифа очди. Монографиянинг “Алишер Навоий ва лирик жанрлар поэтикаси” бобида лирик жанрларнинг адабиётга кириб келиши, унинг кейинги тараққиётида Навоийнинг хизматлари жиҳиди ўрганилган. Муаллиф навоий масалаларини ёритар экан, энг аввало, шoirнинг ўз эътирофларига суянади. Масалан, олим “Бадоеъ ул-бидоъ” деб оқсатиб Навоийнинг девон тузиш аъёнасига ва газалининг мавзунлар доирасига нисбатан танқидий муносабатини шoirнинг ўз кайдлари орқали очиб беради: “Навоийнинг мазкур мулоҳазалари у лирик жанрларнинг ҳомиёти, поэтикаси борасидаги мавжуд қоида ва аъёналардан қаноат ҳосил қилмаганлиги, шу соҳада қанон даражасига етиб қолган традицияларга нисбатан танқидий ёндашганлигидан далолат қилади”. Урта асрлар шароитида меъёрий поэтика ҳукмронлиги даврида аъёнанага нисбатан танқидий муноба

Қалб ва қиёфа

мулоҳазаларга сабаб бўлган жабар (тақдир азал) ва қадар (ирода эркинлиги) муаммосининг шoir ижодида тугган ўрнига бағишланган. Олим бу масалалар файласуфлардан фарқи ўларок, “иходкор мутафаккирлар (Ҳофиз, Саъдий, Румий, Хайём, Навоий)нинг мазкур масалалар борасидаги қарашлари, уларнинг бадий асарлари таркибиде, баъзан нозик имо-ишоралар тарзида ифодаланган”, деб тўғри таъкидлайди. Бундай ҳолатда тадқиқотчидан матнга ёндашувда эҳтиёткорлик талаб қилинади. Чунки бадий образ бағрига шайридан фикрни синчковлик билан очиб бериш

лозим бўлади. Ёқубжон Исҳоқов “Хайрат ул-аброр”нинг “Имон шарҳида” номи биринчи мақолати ва “Фарҳод ва Ширин”даги унчун муножот таҳлили орқали шoirнинг ушбу муаммага ўзига ҳос ёндашувини кўрсатиб беради. Мақола бу мураккаб муаммага нисбатан муқаддима характерида бўлишига қарамай, масалани тўғри қўйилиши ва мантиқий асослашни жиҳатидан навоийшунослиқда янгиликлар. Агар биз ушбу

муаммага оид илмий рисоаларнинг, асосан, араб, қисман форс тилида битилганлигини назарда тутсақ, шoir мулоҳазаларининг қиммати анда ортади.

Мухтарам устознинг “Ҳамса” поэтикасининг баъзи масалалари ёки “Ҳамса” поэтикасида доир мақолалари бу кенг микёсли асарнинг энг кам диққат қартилган томонлари бағишланган. Одатда, адабиётшунослиқда психологик таҳлилининг “инсоннинг қалб диалектикаси” тасвирини реализм адабиёти намуналариде қўрилади. Ваҳоланки, “Ҳамса” достонлари таркибиде психологик таҳлилининг ички монолог, адабий туш, психологик портрет, “хол тили бирла мақол айламок”, “ўзгача хол” каби бир неча турлари учрайди. Олим “Ҳамса”да бадий психологизм тиллари мақоласида психологик таҳлилининг юқоридеги турларини кенг шарҳлаб, шoirнинг қаҳрамон рухий ҳолати тасвиридан ундан қандай маҳорат билан фойдаланганлигини кўрсатиб беради. Тадқиқотчи “Ҳамса” поэтикасининг яна бир муҳим жиҳати — сабабят (детерминизм) хусусида шундай ёзади: “Ҳамса”да мантиқан асосланган бирорта воқеа ёхуд детални топа олмайсиз. Хар бир эпизод ёки воқеа конкрет бир сабабнинг оқибати сифатида юзага чиқади ва мантиқий асосини ўқувчида заррача шубҳа турдирмайди”. Мухтарам олимнинг юқоридеда тилга олинган тадқиқот ва илмий мақолалари унинг навоийшунослик фанига қўшган улушлардан далолат беради. Бунга эмас, олим кўп тартибга қўйган бир қанча илмий проблемалар Шарқ адабиёти тарихининг эътиборидан четда қолган жиҳатларини ўрганишда, Алишер Навоий ижодиётининг Шарқ адабиёти тарихидаги мақомини белгилашда муваққам пайдовер бўлиб хизмат қилади.

XX аср навоийшунослик фани тарихига айланб бўлди. XXI аср навоийшунослиги қандай ривожланган деган муаммо ҳозирги вақтда кўп тартибда долзарб бўлиб турибди. Утган аср сўнгида рўй берган улкан ўзгаришлар ижтимоий фанлар олдига янги вазифалар қўйди. Бугунги кунда мамлакатимиз барча жаҳалларда дунё ҳамжамиятида ўз ўрнига эга бўлиб қормоқда. Бу қонуний жараёндан ижтимоий фанлар, хусусан, адабиётшунослик фани ҳам истисно эмас. Биз бугун илмий-тадқиқотларимизни четга чиқариш хусусида жиҳидий ўйлаб кўришимиз лозим бўлади. Бунинг учун, энг аввало, илмий-тадқиқотларимиз наазарий савиясини кўтартириш ва адабий меросимизни ўрганиш методологиясини белгилаб олишимиз керакка ўхшайди.

Мулоҳазаларимиз Алишер Навоий ижодиёти хусусида борар экан, Ёқубжон Исҳоқовнинг бундан йигирма йилча муқаддам айтган фикрларига диққатни қаратамиз: “Агар шoir асарларига, бадийиётига Шарқ поэтикаси талаблари асосида ёндашши шoir новаторлигини баҳолашга ёрдам бера, уни янги давр эстетикаси нуктаи назаридан ўрганиш Навоийнинг умумжаҳон эстетикаси тарихида тугган мақеани белгилашга имконият яратиши мумкин. Бундай хайрли ишни амалга ошириш бугун тарихимизнинг оғуру-оширборини дунё микёсида кўтариш билан баробардир”. Демак, буюк шoir ижодиётининг “умумжаҳон эстетикаси тарихида тугган мақеани белгилаш”ни асосий вазифалардан бири сифатида қарайдиган бўлсақ, бу йўналишдаги тадқиқотларни хорижий тилларга таржима қилиш зарурлиги ойдинлашади.

Атоқли адабиётшунос олим Ёқубжон Исҳоқов XX аср ўзбек адабиётшунослик илмини, хусусан, унинг навоийшунослик йўналишини ривожлантириш ва яратилишда унумли хизмат қилди. Бинобарин, бу олимнинг, бошқа йирк навоийшунослик олимларимизнинг илмий-ижодий фаолиятини холис ва атрафлигини илмий ўрганиш адабиётшунослигининг бугунги кундаги долзарб вазифалардандир.

Абдураул ЭШОНБОЕВ

НОДИР САҲИФАЛАР СИРДОШИ

сабат бу улғу шoirнинг адабиётга нисбатан (кенг маънода) ўзига ҳос қарашларининг ифодаси эди. Тадқиқотчи шoir лирикасининг “поэзиямиз тарихидаги юксак мақеани белгиланган асосий омилилардан бири унинг конкрет муҳит билан, шoir яшаган давр проблемалари билан бевосита боғлиқлиги ҳамда уларда илгор ижтимоий руҳини муайян даражада ақ этганлиги”ни газаллар таҳлили орқали исботлаб кўрсатди.

Ёқубжон Исҳоқов Навоий ижодини фақат ўзбек адабиёти доирасидагина эмас, балки Шарқ адабиёти контекстида кузатади ва баҳолайди. Айни шу жиҳатлари билан олимнинг тадқиқотлари машур шарҳшунослар — Е. Бертелс, А. Мирзоев, А. Болдирев асарларини эслатади. Бундай ёндашув эса, олимга муҳим концептуал хулосалар чиқаришга имкон берган: “Навоий лирикаси Шарқ лирикаси тарихида (фақат жанрлар юзасидан олиб қараганда ҳам) мураккаб янги ва юқори босқич ҳисобланади. Бинобарин, Урта аср Шарқ адабиёти ҳақида умумий ҳукм чиқарган пайтда фақат Ҳофиз (Ҳегелнинг эстетикага доир лекцияларини назарда тутмоқдан) ёки бир неча араб ёки форс шоирлари меросига таянишнинг ўзи етарли эмас. Ё терминнинг маъносини четга олиб (изоҳ билан), ё бўлмаса туркий поэзиянинг юқори чўққисига эмас, айни замонда Шарқ эътирофининг улкан ютуғи бўлиши Навоий лирикасини албатта назарда тутмоқ лозим”.

Муаллифининг ифодада илмий академикга қатъий амал қилиши (афсуски, вақт ўтгани сайин бундай олимлар сафи синиқлашмоқда), фактларга нисбатан ҳалол ва танқидий муносабат, кенг мушоҳада, мантиқий изчиллик қанча ҳислатлар олим илмий ишларига ҳосдир. Мухтарам устознинг уч йирк монографияси (кейинги пайтлари “урф” бўлган турли хил мақолалар тўпламлари эмас) ва 150га яқин илмий мақолалари фикримизга далил бўла олади. Яна бир фарқ қилувчи муҳим жиҳати, одатда, адабиётшунослиқда яқин ўтмишда яратилган тадқиқотлар хусусида сўз кетганда, қилми мақуравий босим остида ёзилганлиги кўп бора таъкидланади. Бир сўз билан айтганда, мақуравий исканжа адабиёт ва адабиётшуносликнинг қўлини боғлаган. Бироқ ҳақиқий олим ҳар қандай шароитда ҳам илмий ҳақиқатга асосланиб қалам тебратди. Масалан, Е. Исҳоқовнинг “Алишер Навоийнинг илк лирикаси” тадқиқотида ўша давр мафқураси асосларидан битта иқтибос олинган ва у ҳам ўз ўрнида келтирилган. Ваҳоланки, ўша йиллари чоп этилган кўплаб китобларни бундай иқтибослар “безаб” турибди. Айни шу ҳолат Е. Исҳоқовнинг илмий фаолиятига нисбатан ўзига ҳос матлаби (кредоси) мавжудлигидан дарак беради ва бу анча эрта шаклланган.

Ёқубжон Исҳоқов адабий меросимизни тавсиф ёки тарғиб этмайди, балки ўринсиз ҳаяжонга берилмай вақтин таҳлил ва талқин этади. Ўзбек адабиётшунослигининг етакчи соҳаси бўлиши навоийшунослик бўйича тадқиқотлар микдорини мамлакатимиз мустиқлиқка эришишидан сўнг янада ортди. Яқин ўтмишда камроқ эътибор берилган мавзулар бўйича (асосан диний-тасаввуфий) бир неча китоблар ҳам нашр этилган. Умуман олганда, ҳар йили феврал ойи яқинлашгани сари шoir ижодида оид мақолаларнинг сони кўپаяди. Бу мақолаларнинг аксарияти шoir газаллари таҳлиliga бағишланади. Биз бу хилдаги мақолаларнинг маърифий аҳамиятини тўлиқ эътироф қилган ҳолда, наазарий масалаларга эътибор сустиргини қайд эташимиз. Назаримизда, ҳозирги кун навоийшунослиқда илмий муаммо мантиқий асослаш оқмамоқда. Биргина мисол. Е. Исҳоқовнинг ҳамжам кичикроқ “Навоий ва тақдир муаммоси” (2001) мақоласи илк ўрта асрлардан бери мусулмон оламида мунозарано-

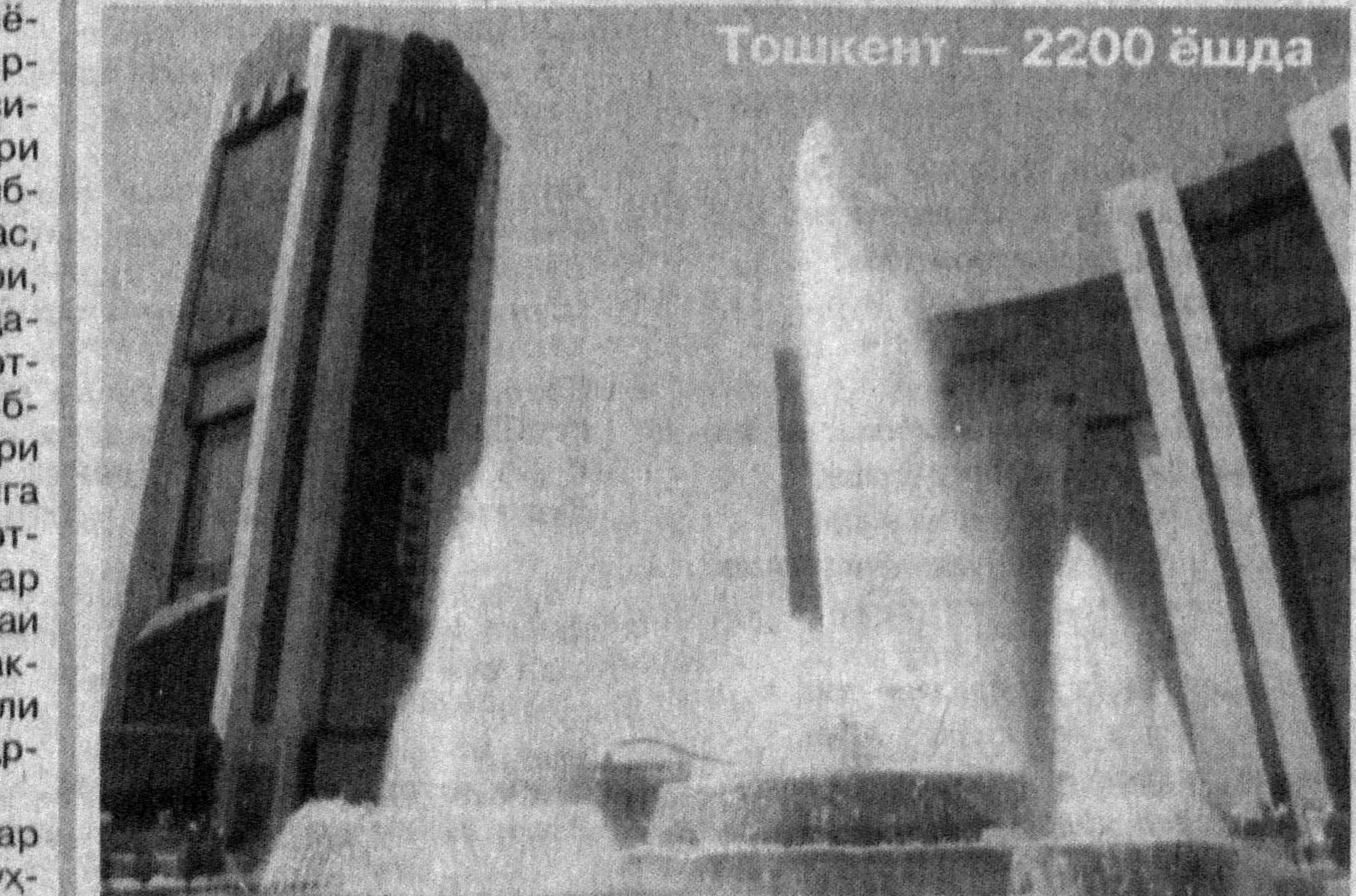
Доимий ҳахроқ

қовунчининг қирқ саккиз йиллик кечмиш-кечир-мишлари қаламга олинди. Шу орқали ўзбек дехқони, ҳунарманд-тадбиркори ва зиллий олимнинг руҳий олами атрофича ёритилган.

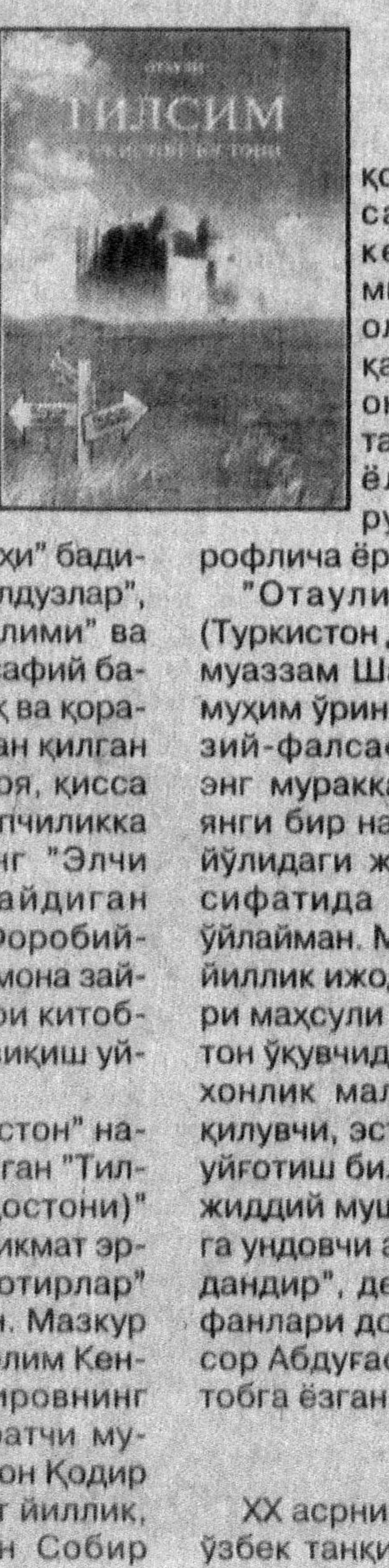
“Отаулининг” Тилсим (Туркистон достони) асари муаззам Шарқ адабиётида муҳим ўрин тутувчи маъжозий-фалсафий достондек энг мураккаб жанр типига янги бир нафас баҳш этиш йўлидаги жиҳидий таҳриба сифатида қимматли деб ўйлайман. Муаллифнинг кўп йиллик ижодий изланишлари маҳсули бўлмиш бу достон ўқувчидан юксак китобхонлик малакасини талаб қилувчи, эстетик завқ-шавқ уйғотиш билан бир қаторда жиҳидий мушоҳада юритишга ундовчи асарлар сирасидандир”, дейди филология фанлари доктори, профессор Абдуғафур Расулов китобга ёзган сўзбошида.

XX асрнинг иккинчи ярми ўзбек танқидчилигида ада-

батларида ташкил топган “Ижодкорнинг дахлсиз дунёси” номи китоби “Mumtoz so‘z” нашриёти томонидан профессор Х.Болтабоев масъул муҳаррирлигида чоп этилди. Китобга Х.Болтабоев сўзбоши, филология фанлари доктори Дилмурод Қурунов эса сўнг сўз ёзган. Тақризи — филология фанлари доктори, ёзувчи Хуршид Дўстмуҳаммад.

Отаули (Раҳимжон Отаев) қарий кўрак йилдан буюв мунаққид, носир, публицист ва таржимон сифатида фаол ижод қилиб келаётган захматқаш ёзувчиларимиздан. Унинг буюк эпосимиз “Алпомиш” достони эстетик таҳлиliga бағишланган “Халқнинг улмас руҳи” бадиаси, “Осмон тўла юлдузлар”, “Қалбнинг етти иклими” ва бошқа илмий-фалсафий бадиалари, рус, қозоқ ва қорақалпоқ адабиётиндан қилган таржималари, ҳикоя, қисса ва мақолалари кўпчиликка маълум. Адибининг “Элчи (Афанди ўлмайдиган бўлди)”, “Улус (Фаробийнинг дўсти)” ва “Замона зайли” номи асарлари китобхонларда катта қизиқиш уйғотган.

“Отаулининг” Тилсим (Туркистон достони) асари муаззам Шарқ адабиётида муҳим ўрин тутувчи маъжозий-фалсафий достондек энг мураккаб жанр типига янги бир нафас баҳш этиш йўлидаги жиҳидий таҳриба сифатида қимматли деб ўйлайман. Муаллифнинг кўп йиллик ижодий изланишлари маҳсули бўлмиш бу достон ўқувчидан юксак китобхонлик малакасини талаб қилувчи, эстетик завқ-шавқ уйғотиш билан бир қаторда жиҳидий мушоҳада юритишга ундовчи асарлар сирасидандир”, дейди филология фанлари доктори, профессор Абдуғафур Расулов китобга ёзган сўзбошида.

XX асрнинг иккинчи ярми ўзбек танқидчилигида ада-

Куни кеча Дехлидан Хиндистон — Ўзбекистон Дўстлик жамияти раиси, адабиётимизнинг хинд элидаги йирик тарғиботчиси, яқин дўстимиз, ўзбек хиндшуносларининг қарийб қирқ йиллик устози доктор Қамар Раис вафот этганига ҳақида нохуш хабар келди. Бу инсоннинг хинд-ўзбек маданият-маърифий, хусусан, адабий алоқалари ривожига қўшган хизматлари беқиёсликни кўпчиликка яхши маълум.

Қамар Раис Дехлидан ўттиз қақиримча нарида жойлашган хамюртимиз Бобур набираларидан бирининг номи билан аталувчи Шохжамолнур шаҳрида танкили ҳуқуқшунос оиласида туғилган. Урта мактабни битиргач, ота касбини давом эттириш мақсадида уч йил шу соҳада хизмат қилди. Бироқ ўша пайтларда номи ёзувчи, шоир сифатида анча танилиб қолган акаси Муборак Шамим таъсириданми, адабиёт оламига қизиқди.

Илмга чанқок ёшгина йигит қисқа вақт ичида Агра, Нагпур, Лакноу университетларини имтиёзли дипломлар билан битирди, магистрлик даражасини қўлга киритди... Машҳур Алиғарх олийгоҳида докторлик диссертациясини ёклаб, пойтахт Дехли университетига ишлаш бошлади.

Қамар Раис ёш бўлишига қарамай, номи кўпчилик ҳамкасблари ичида ажралиб турарди. Уни мумтоз ва ҳозирги замон хинд адабиёти ҳақида маърузалар ўқиш учун Лондон, Париж, Лиссабон, Торонто, Покистон, АКШ олийгоҳларига таклиф этишар, олимнинг ҳар бир чиқиши қизиқарли ва янги қирраларга бойлиги билан шу соҳа мутахассислари орасида баҳс ва мунозараларга сабаб бўларди. Олимнинг Канада пойтахти Оттавада бўлиб ўтган халқаро ёзувчилар конференциясида қилган "Шахноҳ Бобур шэърияти ва унинг жаҳоншуул "Бобурнома" асари" номли маърузаси бу соҳа мутахассисларида жиддий қизиқиш уйғотган.

1964 йили Қамар Раис Тошкент Давлат университетига профессор маками билан ишга таклиф этилди... — Тўғриси, шунгача ҳам кўпгина хорижий олий ўқув юртилардан менинг номимга бундай таклифлар келиб турарди. Бироқ Ўзбекистонга жон деб келдим. Чунки мени Бобурийлар руҳи бу юртга қорлаб турарди, — деган эди Қамар Раис адабиёт газетасига берган интервьюларидан бирида.

Шу ўринда бир нарсани эслатиб ўтиш лозимга ўқийди. Олтинчи йилларнинг ўрталари эди. Қамар Раиснинг Ўзбекистон телевидениесида илк бор чиқиши. Мавзу "Совет-хинд адабий алоқалари", вақт — ярим соат. Камина таржимон.

Сухандон Насиба Қамарова хўп таъриф-таъсифдан сўнг меҳмонга сўз берди. Кутилмаганда Қамар соҳиб ҳар саҳифаси тасдиқдан ўтган "сценарий"га қарамай, кўзини қуйдагича бошлаб

ЎЗИМИЗНИНГ ҚАМАР РАИС

юрабса бўлади: — Менимча, бу кўрсатувни "Хинд-ўзбек адабий алоқалари", деб атаганимиз тўғривор бўларди. Чунки бу алоқаларнинг илдизлари ўта мустақам ва бир-бири билан чамбарчас боғлини кетган. Бугун биз асл ўзбек фарзандлари — Хиндистонда забардаст шахслар сифатида ном қозонган икки алома — Бобурийлар салтанатининг сўнгги авлоди, машҳур саркарда ва шоир Баҳодир Шох Зафар ҳамда:

Ғолибин ким десангиз, Турон тупроғиданман, Тага тахтим дошимдан инсон дароғиданман. Бобомлар касби-қори экни-тиқни азалдан Самарқанд ўлкасида леҳдон қароғиданман —

деган жумлаларни кўп қайтарувчи, ажойиб газаллар битган Мирза Ғолиб ҳақида тўхталиб ўтсак яхшироқ бўларди, деб ўйлайман. Зеро, бу икки улғур инсонларнинг томирида ўзбек қони, каломида Хиндистон шони гурирлаб, қалбларимизни ҳамон ўзига ром этиб турибди...

Уша давр мафқурасининг қолиплари асло тўғри келмайдиган бу жумлаларни миллионлаб

телетомошабинларга етказиш масъулияти каминанинг зиммасида эди. Бир дақиқа нима дейишни билмай, иккилаб турдим. Қаршимда, шундоқ камера олдида турган кўрсатув режиссёри қўлидаги "сценарий"ни силкитиб, бир нималарни ишора қилади.

Меҳмоннинг ҳамма айтган гапларини таржима қилдим... Кўрсатув давом этди. Шу куни халқимизга илк бора, ҳатто йирик деган бобурунослар ҳам тилга олишга журъат этмаган расмий адабиётларда эса "шижоатсиз, қўрқок", деб таърифланган, ваҳоланки, бутун Хиндистонни инглиз босқинчиларига қарши оёққа туртишган, ҳафти ғожеалар билан тўлиб тошган, шунга қарамай баракали ижод қилиб, ўзидан ажойиб газаллар девони қолдирган буюк шоир, Бобурийлар сулоласининг сўнгги вақили Баҳодир Шох Зафар ҳақида, мумтоз хинд шэърияти даҳоларидан бири деб аталувчи Мирза Асадуллоҳон Ғолиб хусусида батафсил маълумотлар берилди...

Қамар Раис университетнинг шарқ факультетида биз талабаларга сабоқ беришдан ташқари, ўзбек адабиётини Хиндистонда тарғиб этишга ҳам катта эътибор қаратар, мунтазам равишда хинд матбуоти саҳифаларида у кишининг мақола ва таржималари чоп этилиб турарди.

Етмишчи йилларнинг бошларида хинд китобхоналари Қамар Раис таржимасида "Аргуман-э Тайқанд" ("Тошкент туҳфаси") номли ўзбек шоирлари ижодидан намуналар тўпламини ўқишга муюссар бўлдилар. Кейинроқ Амир Файзулла ҳамкорлигида бу китоб икки жилдан иборат қилиб, қайта нашр этилди.

Қамар Раис замонавий ўзбек шоирлари ижоди, Бобур шэърияти қатори Алишер Навоий газалларини ҳам кўнгил билан ўрнага бошлади. Хинд тилига ўгириб, девон шаклига келтирди. 1996 йили Дехлида босилиб чиққан "Мустақил Ўзбекистоннинг ҳозирги ва келажиги" номли салмоқдор китоб эса устознинг юртимизга, меҳмондустр ўзбек халқига бўлган алоҳида меҳри ифодасидир.

Қамар Раис Тошкентда Хиндистон Маданият марказининг очилишида ҳам фаол иштирок этди. Халқароимизни бир-бирига янада яқинлаштирадиган бу зиё мақсадида узоқ йиллар бош директор бўлиб ишлади. Кўпга маданият-маърифий тадбирларга бош-қош бўлди. Ҳозир бу ерда Хиндистон ҳаётига оид истаган маълумотни олиш, газета-журналлар билан танишиш мумкин. Бир неча ун минг жилд китобдан иборат катта кутубхона мўлимислар хизматида.

Узоқ йиллар давомида мамлакатимизда олиб борган баракали фаолиятдан сўнг Қамар Раис биз шогирдлари билан хайрлашди. — Ёш ҳам бир жойга бориб қолди. Қасалик

аломати сезилаяпти. Энди ишни Ватанда давом эттирсам, деган қарорга келдим. У ерда ҳам узаро алоқаларимизга оид анча-мунча ишлар бор, — деди.

Бир пайтлар мен у кишининг суратини чизган эдим. Шу суратни кўрсатиб:

— Қамар соҳиб, аввал қандоқ бардам, қирчил-лама киши бўлган бўлсангиз, ҳозир ҳам шундоқсиз. Мана бу суратингизни бундан роса ўттиз йил муқаддам чизганман десам, унча-мунча одам ишонмайди. Хен ўзгармагансиз! — дедим.

Қамар ака "қоралама" қилиб ишланган ўз расмига узоқ тикилиб қолди. Сўнг:

— Ҳа, тўғри тасвир. Буни кўргач "кексаман" дейишга ҳам айл бормайди. Демак, ҳали ёш эканман. Шу "ёшлик"нинг тасдиғи сифатида ўттиз йил эмас, шу йилнинг санасини қўйиб, имзо чекинг. Эсдаликка ўзим билан олиб кетай, — деди.

Сурат ёнбошига имзо билан "2001", деб ёзиб қўйдим.

Эртасига узоқ йиллик қадрдон, ака-укадай бўлиб қолган устоз билан хайрлашдик...

Кейинги йилларда у кишининг анча тебоблиғи ҳақида хабарлар келиб турар, Бану бхабжи (келиноий)нинг ҳам овозлари телефонда шашт-сизроқ эшитиларди.

Бир куни ғушакни Қамар соҳибнинг ўзлари кўтарди.

— Рустам билан Холиданнинг тўйини кетма-кет қилиб бошлаб қўйдик, — дедим.

— Э, муборак бўлсин! Бу ёнга бетобман дейишга тил бормайди, — деди устоз хурсанд бўлиб.

Қамар Соҳиб бундан икки йил олдин бўлиб ўтган фарзандларимиз тўйига совға-салом билан Дехлидан учиб келди. Совғалар ичида бир концерт ҳам бўлиб, устоз уни қўлимга топшираркан, шундай деди:

— Муаллиф ўзи яратган ҳар бир ижод намунасини ўзида сақлаши керак. Суратингизнинг фото нусхасини келтирдим. Дарвоқе, ижозат этсангиз, янги китобимнинг зарваригада чиқарсам!

— Мингдан-минг розиман, — дедим-да, конвертни очиб, у кишининг ҳамон навқиронлик барқ уриб турган чەчасига кўзим тушди. — Уша-ўшасиз, устоз! — дедим.

— Сурат-ку яхши, аммо сийрат чатоқроқ, — деди у киши хомуш жилмайиб ва қўшиб қўйди:

— Илгаригидай тўйларда ўртага тушиб олиб, шавқ-заъқ билан ўйнашлар энди йўқ. Хисоб-ки-тобли дунё деганларидай, умрнинг ҳам поёни бор шекилли...

Шунда мен: — Ундай деманг, Сиз катнашадиган тўйларимиз хали кўп, — дегандим.

Афсус, ҳар доим ҳам бандасининг ўйлаганлари бўлавермас экан...

Дадақан НУРИЙ

ТАНА МУЗЛАТИЛСА...

«Умрбоқийлик технологияси» на вақт ва на ҳарорат синовига дош бера олди. Улимдан кейин жасадини музлатиб қўйиш гоёси — кроника тарафдорлари жиддий йўқотишга юз тутилди: бу гоёнинг кўзга кўринган арбобларидан бўлиши Рейманд Мартинининг жасади, музлатиш бузилиб қолгани боис, айни бошлади. Айни пайтда эса, бошқа мамлакатлардаги кроника институтларида 200 нафар музлатилган одам жасади сақланаётир, мутахассислар уларни келажакда тиритиришдан умиддорлар.

Одам танасини музлатиб қўйиб, кейинчалик тиритириш мумкин, деган абсурд гоёнинг муаллифи америкалик физик профессор Роберт Эттингер «Умрбоқийлик истикболлари» китобида ўлган одамнинг танаси дарҳол музлатиб қўйилса, асрлар мобайнида бузиламан асл ҳолида туради, келажакда музлатилган жасадини жонлантиришнинг илмий асослари кашф этилгач, уни қайта жонлантириш мумкин, деган назарияни олдинга сурди ва илмий асослагач уринди.

Эттингернинг китоби чиқиши билан Вашингтонда умри узайтириш Жамияти ташкил этилди ва бу жамият ўз олдида одам танасини музлатиш ҳамда узоқ муддатга сақлаш технологиясини ишлаб чиқишни мақсад қилиб қўйди. Бу сай-ҳаракатлар ўз вақтида шу қадар юқумли тус олдики, унга машҳур буюмчи ҳам ва фантаст адиб Айзек Азимов ҳам қўшилди. Унинг уринишлари таъсирида бу ҳаракат «кроника» номини олди.

Умрбоқийликка биринчи бўлиб психология профессори Жеймс Бэдфорд «давоғарлик қилди» — унинг жасади 196 даврада совуқ сувга узонга жойланди. Психологининг йўқотадиган нарсаси йўқ, чунки у ўпка саратонига дучор бўлганда. 1967 йил 12 январда рўй берган бу воқеа дунёга жуда катта янгилик сифатида тарқалди. Умуман, бу гоё пул билан ҳамма нарасига эришса бўларди, деб ўйлайдиган миллионларнинг кўнгилларидан чуқур бўлиш олди. Кронистиларга мижоз бўлиш уларнинг оруз-хавасига айланди.

Бироқ 1979 йилда фалокат юз берди, бу ҳаракатнинг бошида турган Калифорния кроника жамияти музлатиб сақлаш технологияларига риоя қилинмаганлиги боис, музлатиб қўйилган тўққизта жасад бузила бошлагани тан олишга мажбур бўлди. Музлатилган жасадини сақлаш технологиясига риоя этилмаганининг сабаби оддий эди: жасад ағзалари — бойвачалар жасадини асраш учун тўлаб турилиши лозим бўлган маблагни бермай қўйишганди. Оқибатда, Калифорния жамияти молиявий инқирозга юз туғди, бошқиларининг иши судга оширилди.

Бу воқеа умрбоқийликни ваъда қилганлар учун қарқатигч зарба бўлди: жамиятнинг филиаллари таназулга юз туғди, айримлари туғаб битди. Улар томонидан музлатилган мижозларнинг жасадини камарлардан чиқариб олиниб, ерга дафн этилди. 1980 йили музлатилганларнинг орасида фақат Жеймс Бэдфорتنинг жасади «Алкор» номли «Умри узайтириш фонди» — энг йирик кроника маркаси музлатишдан сақланаётир. Ҳозирги пайтга келиб бу маҳобатли ҳаракатдан фақат шу фонд ва Мичиган кроника жамияти қолди, холос.

Шунга қарамай, айни пайтда дунёда «Умрбоқийлик клубининг» икки юзтача «азоси»нинг жасади криокамераларда «тирилишларини кутиб» ётибди. Музлатилган жасадларнинг аниқ сони ва уларнинг исм-шарифлари сир сақланади. Улар орасидан фақат Раймонд Мартинининг жасади «Кўрғазмали нуска» сифатида реклама учун фойдаланилган.

Дарвоқе, доктор Мартини оддий мижоз эмас, балки крониканин ашаддий тарғиботчиларидан бўлган. У ўзи сотиб олган Луардаги каср ертўласида бир ўринли криомаккази жиҳозлаб, унга саратондан қазо қилган хотинини жойлаган эди. 2002 йил унинг ўзи ҳам кўққисдан вафот этди. Угли Рөми отасини ертўладан криомаккази — онасининг ёнига жойлайди. Шундан кейин француз ҳуқуқ ҳимоячилари Рөминини қамқоққ олишга, эр-хотини Мартинлар жасадидаги камерадан олиб, ерга дафн этиш ҳақида қарор чиқарди. Халқаро кроника жамоатчилигининг норозилигига қарамай суд ўз қарорига қолди.

Бу жанжал ҳали яқун топмай туриб, бундан бир ҳафта олдин профессор Мартини жасади жойланган камерадан ҳарорат кўтарила бошлагани — соғутиш тизимини ишдан чиқариш маълум бўлди. Унинг ўгли ота-онасининг жасадларини музлатишдан олиб дафн этишини расман эълон қилди...

ТАРЖИМА — КЎНГИЛ КЎБРИГИ

Шарқшунослик институти шарқ маданияти, адабиёти, халқлари ўртасидаги азалий муштарақ ришталарни ўрганувчи, бу узвийликнинг янги қирраларини кашф қилувчи, авлодларга тарғиб этишчи илм ўчоқларидан бири ҳисобланади. Ёзувчилар уюшмасининг Халқаро алоқалар ва бадий таржима кенгаши қўшиқдаги «Ёш таржимонлар клуби» ўзининг навабдаги машғулоти айнаан мазкур ўқув даргоҳида ўтказгани ҳам бежиз эмас.

Маълумки, ушбу клуб кейинги пайтларда кўпроқ кўча машғулотларга эътибор қаратмоқда. Ҳалқаро тиллари ва Миллий университетлардан ўтган йиғинлар бунга далил. Бунинг давоми ўлароқ, Шарқшунослик институтидаги машғулот ҳам таржимачилик масалалари, асосини кутаётган муаммолар, ечимига оширилиши зарур бўлган тадбирлар юзасидан давра суботи тарзида ташкил этилди.

Танкили таржимон ва таржимачишунос олимлар, адабиётшунослар ва талабалар иштирокидидаги субҳатда таржима санъатининг энг нозик жиҳатлари, амалиётда учраётган нуқсонлар ва муаммолни нуқталар борисида эркин фикрлар билдирилди. Хусусан, аслиятдан қилинаётган таржималарда исм ва жой номларини қўллаш тартиби, шэърий асарлардаги шаклни сақлаш масаласи, миллий колоритни илғаш ва ўзбек китобхони дилига яқин

қўшлар билан ифодалаш юзасидан қимматли мунозалар айтилди.

Атоқли навоийшунос олима Суйиша Ғаниева, кенгаш раиси Мухаммад Али, тажрибали таржимонлар Амир Файзулла, Ансориддин Иброҳимов, адабиётшунос олимлар Зухриддин Исомиддинов, Аҳмадбек Алимбеков, институтининг маънавият ва маърифат ишлари бўйича проректори Жумаали Шабанов бошловчи таржимонлар томонидан берилган саволларга атрофлича жавоб бердилар. Жумладан, рус ва европа адабиётидан қилинаётган таржима асарлар, улардаги муваффақият ва, аксинча, сакталиклар ҳақида жиддий мунозара қилинди. Шунингдек, анжуманда ўзбек адабиёти дурдоналарини бошқа тилларга таржима қилиш ва бу билан адабий меросимизни дунёга тарғиб қилиш, жаҳон адабиётидидаги сара асарлар билан ўзбек болажонлари жавонини ҳам бойитиш ишларига алоҳида эътибор қаратиш зарурлиғи таъкидланди.

Субҳат сўнгида институти ректори Абдурахим Маннонов сўз олиб, бугунги тадбир ёш таржимонлар учун янги бир босқич бўлгани, уларнинг таржимачиликдаги илк уринишларига берилган бундай эътибор ва рағбат келгусида яхши натижалар бериши ҳақида сўзлади.

Ўз ахборотимиз.

КИТОБЛАР ТАНЛОВИ

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги муассислигидаги «Китоб дунёси» газетаси 2008 йилда нашр этилган мазмун-мундарижаси, матбаа ижроси юзасидан энг яхши китобларни аниқлаш, нашриётлар, муаллифларни рағбатлантириш ҳамда ноширлик соҳасини ривожлантиришга ҳисса қўиш мақсадида мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган нашриётлар ўртасида кўйидаги номинациялар бўйича «ЭНГ ЯХШИ КИТОБ» кўрик-танлови ўтказилишини эълон қилади:

Ихтимолий-сиёсий мавзуга оид китоблар; Ватан тарихи мавзуга оид китоблар; Ўзбек мумтоз адабиётига доир китоблар; Болалар ва ўсимлар учун китоблар; ART китоб. Санъат нашрлари, оригинал йўналишдаги бадий-безак ишларини ақс эттирган фотоалбомлар, тасвирий санъат маҳсулотлари, миниатюра, бошқа нашрлар ва китоб дизайни; Кўрик-танловда нашриётлар ҳар бир номинацияда 3 тагача нашр билан қатнашишлари мумкин.

Кўрик-танловга китоблар ва бошқа босма нашрлар 2009 йилнинг 1 июнигача қабул қилинади.

Танлов ғолиблари шу йилнинг 10 июнигача аниқланади. Ғолибларга I, II, III даражали дипломлар, қимматбаҳо эсдалик совғалари 27 июн — Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни тантанали равишда топширилади.

Танловда ғолиб бўлган китоблар ва бошқа ноширлик маҳсулотлари Ўзбекистон Республикаси номидан Халқаро китоб кўرғазма-ярмаркаларида қатнашиш учун тавсия этилади.

Танловга қўйилмаган нашрларни кўйидаги манзилга юбориш мумкин: 100129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30-уй, «Китоб дунёси» газетаси тахририяти. Мурожаат учун телефонлар: 244-13-65, 244-95-20

Академик Иброҳим Мўминов ўзининг жўшқин фаолияти билан миллимиз маънавияти юксалишига муносиб ҳисса қўшган алома эди. Зукко ва жасоратли файласуф, меҳрибон устоз Ватанга, халққа садоқат ила хизмат қилди. Яқинда чоп этилган «Эл ардоқлаган алома» рисоласида Иброҳим Мўминов ҳақидаги сафдошлари ва шогирдларининг хотиралари жамланган бўлиб, ушбу нашр атоқли олим таваллудининг юз йиллигига муносиб армуғондир.

И.Мўминов болалик чоғларидаёқ араб ва форс тилларини эгаллагани, янгича илми билан кўпчиларнинг эътиборини тортиди. Бухоро маданият оқартув институтида тилим олаётган пайтлари ўқитувчиликка жалб этилди. 1928 — 1931-йилларда Самарқанддаги педагогика институти (кейинчалик педагогика институти) битиргач, ёшларга фалсафа фанидан дарс бера бошлади. Педагогика базисига Ўзбек давлат (ҳозирги СамДУ) университети ташкил этишда фаол қатнашди, филология ва тарих факультетларини бошқарди. 1941 йили «Гегел диалектикисининг рационал мағзи» мавзусида номзодлик ишени ҳимоя қилиб, ўзбек зиёлилари орасида биринчилардан бўлиб фалсафа фанлари номзоди илмий даражасини олди.

1943 йили Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ташкил топди. Унинг таъсис мажлисида И.Мўминов академиянинг муҳбир азоси этиб сайланди. Ана шу даврдан бошлаб, у фалсафа ва тарих илмига оид тадқиқотларни янада чуқурлаштиришга, долзарб муаммоларни ишлаб чиқишга, аввало, халқимизнинг ўтмиш маданият меросини ўрганиш масаласига катта эътибор қаратди. Домла илмий ижодиётида Мирзо Беддиннинг фалсафий қарашлари тахлилига алоҳида эътибор бергани бежиз эмас. Унинг бу мавзудаги қимматли тадқиқотлари «Мирзо Беддиннинг фалсафий қарашлари» (1946) монографиясида ўз ифодасини топган. Мазкур

асар XVII-XVIII асрларда яшаб ўтган буюк мутафаккир ҳақидаги биринчи йирик фалсафий тадқиқот эди. Унда пантеизм ва сўфизм, бирнобарин, шарқона уйғунлик фалсафаси масалалари кўйилган.

И.Мўминов илмий фаолиятининг кейинги босқичи — XX асрнинг охири ва XX асрнинг бошларида Туркистон халқларининг ижтимоий-фалсафий мероси тарихига бағишланган. 1950 йилда олим «XX асрнинг охири ва XX асрнинг бошларида Ўзбекистон ижтимоий-фалсафий фикр тараққиёти тарихидан» мавзусида докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя

қилиб, фалсафа фанлари доктори илмий даражасини олади.

1956 йили файласуф Ўзбекистон Фанлар Академиясининг академиги ва вице-президентлигига сайланди. Бир йил ўтиб, унинг ташаббуси билан тарих ва археология институтида фалсафа ва ҳуқуқ бўлими очилди. Булим ходимлари томонидан Форобий, Ибн Сино, Берунийдек буюк мутафаккирларнинг фалсафага оид айрим асарлари биринчи бор арабчадан ўгирилиб, кенг китобхоналар оmmasига ҳам этилди. 1958 йили Ўзбекистон ФА ҳузурида Фалсафа ва ҳуқуқ институти очилиб, унинг ташкилий тизими ва тадқиқот йўналишларини йўлга қўйиш мазкур институтининг биринчи раҳбари И.Мўминов зиммасига тушади. Булардан ташқари, устоз Абу Али ибн Синонинг беш жилди «Тиб қонунлари»ни, Абу Райҳон Берунийнинг «Қадимий халқлардан қолган ёдгорликлар», «Хиндистон», «Геодезия» сини, Хоразмий, Форобий, Наршахий, Байқайғи, Маҳмуд Қошғарий, Алишер Навоий син-

гари мутафаккирларнинг асарларини чоп этиш ишларига раҳбарлик қилади. И.Мўминов халқаро миқёсда ҳам жамоат арбоби сифатида танилган эди. Покистон, Юнонистон, Италия, Венгрия, Чехословакия ва бошқа мамлакатларда илмий маърузалар ўқиди. У кишининг Беруний таваллудининг 1000 йиллигига бағишланган ЮНЕСКО томонидан ўтказилган анжумандаги (1973) «Хоразмлик буюк қомусий олим» номли илмий мавзусида ўзбек, рус, инглиз, ва француз тилларида чоп этилди. Алома Иброҳим Мўминов халқимизнинг ҳақиқий фидойи зиёлилари қатламини тарбиялаб етиштиришдек эзгу ишга ўзининг бутун куч-қудратини сарфлади. Устознинг шарқона таълимини олишга муюссар бўлган шогирдлари

орасида фан докторлари, академиклар, давлат ва жамоат арбоблари етишиб чиқди. «Эл ардоқлаган алома» рисоласидаги мақолалар, хотираларда Иброҳим Мўминовнинг умр йўли, фаолияти, илмий жасорати ҳақида ҳикоя қиланади. Рисолани тайёрлашда академиклар С.Фулмолов, С.Шермухамедов, Ҳ.Раҳмонқулов, И. Исқандар, А.Аскар, Н.Тўраев; фан арбоблари О.Файзуллаев, Қ.Хоназаров, Т.Мирзаев, Х.Зиёев; профессорлар Н.Ғойибов, М.Абдуллаева, Ҳ.Алиқулов, С.Мирзаев, А.Мўминов, Р.Рўзиев, К.Норматовлар фаол иштирок этишганини таъкидлаш жоиз. XX аср фанида, айниқса, фалсафа илмида улкан ижодий фаолияти билан муносиб эди қолдирган атоқли олим Иброҳим Мўминов юз йиллигига атаб чоп этилган мазкур рисола илм аҳлига ҳам, маърифатга интиланган барча китобхоналарга ҳам манзур бўлади, деган умиддамиз.

МАЪНАВИЯТ ФИДОЙИСИ

Назар ҲАКИМОВ, фалсафа фанлари доктори

В связи с утерей полисов по обязательному страхованию гражданской ответственности владельцев транспортных средств серии UA №0003004, UA №0003006, UA №0003007, UA №0003008, UA №0003009 принадлежавшие ГАСК «Узгоруурта» СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМИ.

Осуществление деятельности организации и проведение лотерей ИП ООО «National Football Lottery» сообщат об окончании срока действия лицензии № 19-LF от 30.04.2004 г. Претензии и выгрышные билеты к оплате по денежно-вещевой лотерее «Ковбой» принимаются в течение 3-х месяцев с даты опубликования.

Утерянный аттестат о средней образовании №0129526 выданный на имя Юлдашевой Зульфия Пакридиноны в 2002 г. средней школы №14, поселок Троицкое, г.Чирчик СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.

«PRAVEX CONSALT» (СТПР 204350507) адвокатлык фирмасы ТУГАТИЛАДИ. Талаботлар 437-18-72 телефони бўйича бир ой мuddат ичида қабул қилинади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғар